

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารรวมทั้งผลงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับภารกิจกรรม สหกรณ์ในโรงเรียน และนำเสนอรายละเอียดดังนี้ ความหมาย และสาระสำคัญของการ สหกรณ์ ประวัติของการสหกรณ์และการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนในต่างประเทศ ประวัติของการสหกรณ์และการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนในประเทศไทย การจัด กิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายและสาระสำคัญของการสหกรณ์

ความหมายของ "สหกรณ์"

กระทรวงศึกษาธิการ (ม.ป.ป. : 1) ได้รวบรวมความหมายของ คำว่า "สหกรณ์" ว่า "สหกรณ์" มาจากคำสันสกฤต 2 คำ คือ "สห" แปลว่า ร่วมกัน และ "กรณ์" แปลว่า การกระทำ เมื่อรวม 2 คำนี้เข้าด้วยกัน แปลว่า การกระทำร่วมกัน หรือการทำงานร่วมกันหรือการร่วมมือกัน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายของสหกรณ์ไว้ว่า "งานร่วมมือกัน วิธีการอย่างหนึ่งที่บุคคลพอใจร่วมมือ กันเพื่อบำรุงความเจริญในทางเศรษฐกิจโดยแบ่งกำไรเสมอกัน" และพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2511 ได้ให้ความหมายไว้ว่า "สหกรณ์ หมายความว่าคณะบุคคลซึ่งรวมกันดำเนิน กิจการเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันและได้จดทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้"

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (อ้างถึงใน ธำรง อุคมไพจิตรกุล 2527 : 2) โปรดเกล้าฯ พระราชทานความหมายของ "สหกรณ์" ว่า

"สหกรณ์" แปลว่า การทำด้วยกัน หมายถึง คนกล่าวถึงผู้ทำงานเกี่ยวข้องกัน การกระทำที่เกี่ยวข้องกันนั้นให้พรักพร้อมกันทุกด้าน และต้องกระทำกันด้วย ความรู้ ความสามารถ ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ด้วยความเมตตาหวังดี เอื้อเพื่อ เผื่อแผ่กันและกันด้วยจึงจะเป็นสหกรณ์แท้ซึ่งมีแต่ความเจริญก้าวหน้า และอำนวย ประโยชน์ที่พึงประสงค์แต่ฝ่ายเดียว

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ (อ้างถึงใน สันนิบาตสหกรณ์ 2521 : ไม่ปรากฏหน้า) พระราชทานความหมายของคำว่า "สหกรณ์" ดังนี้

"สหกรณ์" ในทรรศนะของข้าพเจ้าคือ การกระทำร่วมกัน มนุษย์ตั้งแต่เกิดมาจนตายย่อมต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นตั้งแต่ครอบครัว ญาติพี่น้องไปจนถึงเพื่อนฝูงผู้ร่วมงาน กล่าวอีกอย่างว่าเราอยู่คนเดียวไม่ได้ต้องอยู่ในสังคมเดียวกันลำบากเดือดร้อน ดังนั้น หลักสำคัญที่สุดของสหกรณ์ทุกประเภท ควรจะเป็นดังต่อไปนี้

1. ความเมตตา กรุณา ความต้องการให้ผู้อื่นมีความสุข ความสำเร็จช่วยเหลือกันเท่าที่จะทำได้
2. ความซื่อสัตย์สุจริต จริงใจต่อกัน
3. ความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในระหว่างสมาชิก ไม่มีการถือเอาถือเรา คางมุ่งประโยชน์ตนต่อสหกรณ์อื่น เป็นผลประโยชน์ของทุกคน
4. ความรู้ทางวิชาการที่จะต้องส่งเสริมในทุกกรณี

กรมส่งเสริมสหกรณ์ (2526 : ตอนที่ 1) ได้ให้ความหมายว่า สหกรณ์ หมายถึง องค์การแบบหนึ่งที่มีกลุ่มบุคคลตั้งแต่สิบคนขึ้นไปรวมกันจัดตั้งโดยวิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อช่วยแก้ปัญหาความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพอย่างเดียวกันโดยวิธีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามหลักและวิธีการสหกรณ์โดยมิได้มุ่งหวังผลกำไร

เฟย์ (Fay อ้างถึงใน ณรงค์ สิ่งประชา 2527 : 17) ได้ให้คำจำกัดความว่า สมาคมสหกรณ์เป็นที่รวมกันด้วยความมุ่งหมายเพื่อการเข้าร่วมกันซึ่งจัดตั้งขึ้นในหมู่ผู้สมัครที่น้อย โดยการดำเนินการไปในทางที่ไม่เห็นแก่ตัวบนเงื่อนไขที่วางไว้ สมาชิกจะได้รับส่วนแบ่งคามกิจการงานที่ทำกับสหกรณ์

วอร์ บาสส์ (Warbasse อ้างถึงใน ชำรง อุดมไพจิตรกุล 2527 : 3) ได้ให้ความหมายว่า สหกรณ์ คือ สมาคมที่เกิดขึ้นจากความสมัครใจของประชาชนร่วมกันจัดตั้งขึ้นบนพื้นฐานของความร่วมมือ เพื่ออำนวยความสะดวกด้านสินค้าแก่สมาชิกเช่นเดียวกับการขายผลผลิตของสมาชิก เพื่อประโยชน์สุขของสมาชิก

แคลเวรด (อ้างถึงใน สันนิบาตสหกรณ์ 2521 : ไม่ปรากฏหน้า) กล่าวว่า "สหกรณ์ คือ การรวมกันของบุคคลแต่ละคนโดยความสมัครใจ มีความเสมอภาคและเพื่อมุ่งให้เกิดความเจริญในทางทรัพย์สิน"

(Co-operation is a form organization wherein persons voluntatily associate together as a human being, on the basic of equality for

the promotion of economic interest of themselves.)

ส่วนความหมายของ สหกรณ์โรงเรียนนั้น โคลอมเบน (Colombain 1950 : 156) ได้กล่าวว่า สหกรณ์โรงเรียนคือ สมาคมของเด็กประถมศึกษาและมัธยมศึกษาทั้งที่กำลังเรียนและจบไปแล้วโดยการทำงานของพวกเขาเป็นอิสระภายใต้การแนะนำของครูเป็นธุรกิจเล็ก ๆ ที่ขายสิ่งของจำเป็นที่ใช้ในโรงเรียน จุดมุ่งหมายก็เพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับการสหกรณ์มากกว่าด้านเศรษฐกิจโดยตรง

จากคำจำกัดความที่ได้เสนอมานั้นสรุปได้ว่า การจัดการสหกรณ์ย่อมต้องมีวัตถุประสงค์เฉพาะตามความจำเป็นและความต้องการของกลุ่มคนที่ตั้งขึ้น แต่จุดประสงค์ของการจัดตั้งก็เพื่อการทำงานร่วมกันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และจัดการเอาโรคเอาเปรียบทางด้านเศรษฐกิจของคนกลาง ส่วนการจัดสหกรณ์ในโรงเรียนนั้นมุ่งให้เยาวชนได้มีความรู้และมีประสบการณ์ทางด้านสหกรณ์มากกว่าที่จะมุ่งแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ

ความเป็นมาของการสหกรณ์

กรมส่งเสริมสหกรณ์ (2526 : 3-5) ได้รวบรวมประวัติความเป็นมาของการสหกรณ์ไว้พอสรุปได้ ดังนี้

ในระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 18-19 ได้มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจขนาดใหญ่ มีการใช้เครื่องจักรแทนแรงงานคน เป็นเหตุให้เกิดการว่างงานมากขึ้น และเศรษฐกิจตกต่ำโดยทั่วไป นักปฏิรูปจึงพยายามหาหนทางปลดปล่อยความทุกข์ยากของกรรมกรให้หมดไป ซึ่งเป็นสาเหตุให้เกิดสหกรณ์ขึ้นโดยในราวปี ค.ศ. 1820 (พ.ศ. 2363) โรเบิร์ต โอเวน ชาวอังกฤษ ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาของการสหกรณ์ และเป็นผู้คิดคำว่า "สหกรณ์" ขึ้นมา ได้ริเริ่มกิจกรรมสหกรณ์ด้วยการรวมกรรมกรในรูปของชมรมสหกรณ์เพื่อผลิตสิ่งบริโภคเลี้ยงตัวเองโดยไม่ต้องพึ่งใคร ต่อมาในปี ค.ศ. 1827 (พ.ศ. 2370) นายแพทย์ วิลเลียม คิง แห่งเมืองไบรตัน ประเทศอังกฤษ ได้นำแนวคิดของโอเวน ไปปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น ด้วยการรวมทุนของคนงานเข้าด้วยกันแล้วตั้งเป็นร้านสหกรณ์จำหน่ายสินค้า ซึ่งนับเป็นร้านสหกรณ์แห่งแรกของโลก หลังจากนั้นการสหกรณ์ได้แพร่หลายไปทั่วประเทศอังกฤษ การดำเนินงานในระยะแรก ๆ ล้มเหลวแต่คนงานก็ไม่ละความพยายามได้คิดค้นวิธีการใหม่ ๆ อยู่เสมอจนกระทั่งในปี ค.ศ. 1844 (พ.ศ. 2387) คนงานทอผ้าแห่งเมืองรอชเชล ได้ดำเนินการ

จัดตั้งร้านสหกรณ์ขึ้นเพื่อจำหน่ายเครื่องอุปโภค บริโภคที่จำเป็นในการครองชีพ ซึ่งประสบความสำเร็จจนนับเป็นแบบฉบับร้านสหกรณ์ของโลกในปัจจุบัน

อุดมการณ์สหกรณ์

การจัดตั้งกิจการใดๆขึ้นมา มักจะมีอุดมการณ์ประจำกิจการนั้นๆ เช่นเดียวกับกิจการสหกรณ์ ซึ่งณรงค์ เสงี่ยมประชา (2527 : 22-25) และกระทรวงศึกษาธิการ (ม.ป.ป. : 2-3) ใ้กล่าวว่า อุดมการณ์ที่สำคัญที่สุดของสหกรณ์ก็คือ "การร่วมมือในการดำเนินธุรกิจ" และได้รวบรวมอุดมการณ์สหกรณ์ที่สำคัญๆ อีก 6 ประการคือ

1. การช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ถ้าสมาชิกไม่ช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันแล้วกิจการสหกรณ์ก็อาจล้มเหลว
2. การไม่แสวงหากำไร แต่อำนวยประโยชน์และให้บริการแก่สมาชิกในสิ่งที่ต้องการโดยสหกรณ์ได้รับผลตอบแทนค่าที่ต่ำที่สุด
3. การอำนวยความสะดวกและให้บริการแก่สมาชิก เพราะกิจการสหกรณ์เป็นของสมาชิก ดำเนินการโดยสมาชิก
4. การไม่กีดกันบุคคลภายนอก โดยถือหลักว่าสหกรณ์เป็นของประชาชน จึงเปิดรับสมาชิกทั่วไปโดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ การเมือง ศาสนา วัฒนธรรม แต่ต้องมีอุดมการณ์ ไม่ใช่มุ่งหาผลประโยชน์อันมิชอบและทำลายสหกรณ์
5. การดำเนินงานตามหลักประชาธิปไตย สมาชิกมีสิทธิออกเสียงเพียงเสียงเดียวไม่ว่าจะถือหุ้นมากน้อยเพียงไร เพื่อกันมิให้สหกรณ์ตกเป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์ของคนใดคนหนึ่ง
6. การส่งเสริมการศึกษาอบรมแก่สมาชิก เพราะสมาชิกเป็นบุคคลสำคัญที่ทำให้สหกรณ์ดำเนินการอยู่ได้

จะเห็นได้ว่า สหกรณ์นั้นมีอุดมการณ์ที่จะช่วยเหลือมวลสมาชิกให้ดำรงชีพอยู่ได้โดยไม่เอาเปรียบซึ่งกันและกัน และพยายามให้การสหกรณ์ดำรงอยู่ได้ตลอดไป

หลักสหกรณ์

ไผ่ผั้น ปิ่นประเสริฐ (2521 : 1-4) ได้กล่าวถึงหลักสหกรณ์ว่า แต่เดิมนั้น หลักสหกรณ์มี 9 ประการ แต่ต่อมาผู้นำแห่งรอชเดล (The pioneers of Rochdale) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าและดำเนินการจนวิวัฒนาการเป็นหลักสหกรณ์ของรอชเดล 7 ประการคือ

1. เปิดรับสมาชิกทั่วไป
2. ควบคุมแบบประชาธิปไตย
3. จ่ายเงินปันผลตามส่วนซื้อ
4. จ่ายดอกเบี้ยค่าหุ้นอย่างจำกัด
5. เป็นกลางทางการเมืองและศาสนา
6. ค้าขายด้วยเงินสด
7. ส่งเสริมการศึกษา

ส่วนกรมส่งเสริมสหกรณ์ (2526 : 8-10) ได้กล่าวถึงหลักสหกรณ์ของรอชเดลว่ามี 10 ประการ ซึ่งสอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการที่ระบุไว้ในคู่มือการเรียนการสอนกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งแตกต่างจากที่ไผ่ผั้น ปิ่นประเสริฐ ได้กล่าวไว้ ดังนี้

8. ไม่เสี่ยงภัยจนเกินไป คือพยายามหลีกเลี่ยงการเก็งกำไรอย่างเคร่งครัด
9. ขายสินค้าตามราคาตลาด
10. จำกัดจำนวนหุ้นที่สมาชิกถือ

จากหลักการสหกรณ์ของรอชเดลดังกล่าวได้ก่อให้เกิดหลักสหกรณ์ทั่วไปขึ้น และพัฒนาตลอดมาจนกระทั่งมีการประชุมองค์การสัมพันธ์ภาพสหกรณ์ระหว่างประเทศครั้งที่ 23 เดือนกันยายน 2509 ณ กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย ที่ประชุมจึงได้ตกลงให้กำหนดหลักสหกรณ์สากลขึ้น เพื่อใช้ได้กับสหกรณ์ทุกประเภทไว้ 6 ประการ ซึ่งกรมส่งเสริมสหกรณ์ (2526 : 10-11) ได้รวบรวมไว้ดังนี้

1. การเป็นสมาชิกสหกรณ์ ต้องเป็นด้วยความสมัครใจและเปิดโอกาสให้ทุกคนมาที่ประโยชน์จากการบริการของสหกรณ์ได้ โดยไม่นำเอาข้อจำกัดทางด้านสังคมและการเมือง เชื้อชาติหรือศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง

2. สหกรณ์เป็นองค์การประชาธิปไตย ผู้ดำเนินกิจการสหกรณ์ต้องมาจากบุคคลที่ได้รับเลือกหรือแต่งตั้งตามวิธีที่สมาชิกตกลงกันและที่เขอาจรับผิดชอบได้ สมาชิกมีสิทธิออกเสียงเท่ากัน (สมาชิกหนึ่งคน - หนึ่งเสียง) และมีส่วนในการตัดสินใจที่จะมีผลต่อสหกรณ์เท่ากัน

3. จำกัดอัตราเงินปันผลตามหุ้นซึ่งนี้ต้องไม่เกินอัตราดอกเบี้ย

4. รายได้สุทธิ (กำไร) ย่อมเป็นของสมาชิกของสหกรณ์นั้น อาจทำตามมติของสมาชิก ดังนี้

ก. กั้นไว้เพื่อพัฒนาธุรกิจของสหกรณ์

ข. กั้นไว้เพื่อบริการส่วนรวมหรือ

ค. แบ่งปันระหว่างสมาชิกตามส่วนแห่งธุรกิจซึ่งสมาชิกได้กระทำกับสหกรณ์

5. การส่งเสริมการศึกษาทางสหกรณ์ สหกรณ์ทั้งปวงควรจัดให้มีการศึกษาสำหรับสมาชิกและเจ้าหน้าที่สหกรณ์รวมทั้งประชาชนทั่วไปในหลักและวิธีการของสหกรณ์ทั้งทางเศรษฐกิจและประชาธิปไตย

6. การร่วมมือระหว่างสหกรณ์ทั้งปวงจะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่บรรดาสมาชิกและชุมชนของสมาชิกมากที่สุด องค์การสหกรณ์ทั้งหลายควรร่วมมือกันอย่างจริงจังกับสหกรณ์อื่นทั้งในระดับภูมิภาค ระดับชาติ และระหว่างชาติ

จะเห็นว่าทั้งจากหลักสหกรณ์รอเซลล์และหลักสหกรณ์สากลเป็นความพยายามที่จะสร้างเกราะคุ้มกันให้กิจการสหกรณ์แตกต่างจากองค์การธุรกิจอื่น ๆ และพยายามให้สมาชิกได้ประโยชน์จากสหกรณ์ตามหลักประชาธิปไตยและมุ่งให้กิจการสหกรณ์ดำเนินอยู่ได้โดยไม่เดือดร้อน

ความแตกต่างระหว่างสหกรณ์ กับธุรกิจอื่น

เพื่อแสดงให้เห็นชัดว่าสหกรณ์ แตกต่างกับธุรกิจอื่นอย่างไรนั้น ชำรง

อุคมไพจิตรกุล (2527 : 4-5) ได้เปรียบเทียบลักษณะที่แตกต่างระหว่างสหกรณ์กับธุรกิจอื่นไว้ ดังนี้

เปรียบเทียบสหกรณ์กับธุรกิจอื่น

ลักษณะ	ธุรกิจคนเดี่ยว	ห้างหุ้นส่วน	บริษัท	สหกรณ์
1. ใครเป็นเจ้าของ	เอกชนผู้ลงทุน	หุ้นส่วน	ผู้ถือหุ้น	สมาชิก
2. ใครให้บริการ	ผู้บริโภคนิติบุคคลที่ไม่ใช่เจ้าของ	ผู้บริโภคนิติบุคคลที่ไม่ใช่เจ้าของ	ผู้บริโภคนิติบุคคลที่ไม่ใช่เจ้าของ	สมาชิกผู้เป็นเจ้าของ
3. ใครมีสิทธิออกเสียง	ไม่มีความจำเป็น	หุ้นส่วน	ผู้ถือหุ้นสามัญ	สมาชิก
4. สิทธิการออกเสียง	ไม่มีความจำเป็น	ตามส่วนของหุ้น	ตามส่วนของหุ้น	1 คน 1 เสียง
5. ใครกำหนดนโยบาย	ผู้เป็นเจ้าของ	หุ้นส่วน	ผู้ถือหุ้น	สมาชิก
6. ผลตอบแทนการลงทุน	ไม่	ไม่	ไม่	จำกัดตาม กฎหมาย
7. ใครได้รับประโยชน์จากการดำเนินงาน	ผู้เป็นเจ้าของ	หุ้นส่วน	ผู้ถือหุ้น	สมาชิกตาม ส่วนซื้อ

เมื่อพิจารณาความเหมือนและความแตกต่างระหว่างสหกรณ์กับธุรกิจอื่นสรุปได้ดังนี้

1. สหกรณ์มีลักษณะที่เหมือนกับธุรกิจอื่นในด้าน
 - 1.1 ลักษณะของธุรกิจ
 - 1.2 หน้าที่ที่จะต้องทำตามลักษณะของธุรกิจ
 - 1.3 ค่าแรงงานบนพื้นฐานของธุรกิจที่ดี
2. สหกรณ์มีลักษณะแตกต่างไปจากธุรกิจอื่น ๆ คือ
 - 2.1 เป็นการรวมกันโดยสมัครใจและควบคุมตามหลักประชาธิปไตย
 - 2.2 ให้บริการในราคาทุน
 - 2.3 จ่ายผลตอบแทนการลงทุนในอัตราจำกัด
 - 2.4 สมาชิกเป็นทั้งเจ้าของและผู้สนับสนุนด้านเงินทุนเพื่อดำเนินการ

จากการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างสหกรณ์กับธุรกิจอื่น จะเห็นได้ว่า

สหกรณ์เป็นการดำเนินงานโดยสมาชิกตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย มีกฎหมายคุ้มครองและให้สิทธิสมาชิกเท่ากันไม่ต้องการให้ใครมีสิทธิมีเสียงมากหรือมีอิทธิพลในกิจการสหกรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับ อับราฮัมเซน (Abrahamsen 1976:69) ที่กล่าวว่าหลักสหกรณ์ที่ทำให้สหกรณ์ต่างจากรูปร่างอื่น คือ

1. การจำกัดผลตามหุ้น
2. สมาชิกเป็นผู้ควบคุม
3. สมาชิกเป็นเจ้าของ
4. ถือหลักความเสมอภาค
5. ส่งเสริมการศึกษาหรือมีหน้าที่ให้ความรู้แก่คนทั่วไป

ประโยชน์ของการจัดตั้งสหกรณ์

ประโยชน์ของสหกรณ์นั้นมีผู้กล่าวถึงไว้มากมายซึ่งพอจะจำแนกออกได้เป็น 3 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านจิตใจ

ด้านเศรษฐกิจนั้น ดวิต เลิศประเสริฐ (2528 : 260) ได้กล่าวไว้ว่า สหกรณ์สามารถรักษาเสถียรภาพและตรึงราคาสินค้าและบริการ และช่วยลกระดึบราคาสินค้าบริโภคในตลาด ในขณะที่เดียวกันจะช่วยยกระดับราคาผลผลิตทางเกษตร (ซึ่งปกติมักจะตกต่ำ) ให้สูงขึ้นเพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของเกษตรกรและแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำของรายได้หรือการกระจายรายได้ประชาชาติอย่างเป็นธรรมและถาวร ส่วนกระทรวงศึกษาธิการ (ม.ป.ป. : 9) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของสหกรณ์ทางด้านเศรษฐกิจไว้ดังนี้

1. เป็นสถาบันการเงิน เพราะสหกรณ์ให้สมาชิกมีเงินไปประกอบอาชีพในอัตราดอกเบี้ยต่ำทำให้สมาชิกมีงานทำมากขึ้น หรือนำไปสร้างที่อยู่อาศัยและรับฝากเงิน ซึ่งเปรียบได้กับธนาคารในท้องถิ่น
2. เป็นสถาบันการผลิต สหกรณ์เป็นหน่วยผลิตที่สำคัญทั้งโดยสมาชิกรายบุคคล และโดยสหกรณ์
3. เป็นสถาบันการตลาด คือช่วยขยายผลผลิต อุปกรณ์และปัจจัยการผลิต เช่น ยา ปุ๋ย เครื่องจักร เป็นต้น
4. เป็นสถาบันการค้าระหว่างประเทศ ชุมชนสหกรณ์ระดับชาติจะติดต่อกับชายกับต่างประเทศในปริมาณธุรกิจมาก ๆ

5. เป็นสถาบันธุรกิจทั้งในด้านการเงิน การผลิต การวางแผนการผลิต การแปรรูป การตลาด การค้าระหว่างประเทศ การประกันชีวิตและการประกันภัย

คานส์คมนตรี กระทรวงศึกษาธิการ (ม.ป.ป. : 10-11) ได้กล่าวว่า สหกรณ์เป็นสถาบันให้การศึกษาฝึกอบรมเผยแพร่ความรู้ด้านสหกรณ์และด้านอาชีพ เป็นศูนย์กลางในการพบปะสังสรรค์ และเป็นศูนย์กลางในการประกอบพิธีต่าง ๆ เช่น การแสดงกิจกรรม การแต่งงาน นอกจากนี้สหกรณ์ยังเป็นโรงเรียนประชาธิปไตย เพราะสมาชิกได้บริหารงานกันเองโดยเลือกตัวแทน มีการออกเสียงในที่ประชุม ท่างานเป็นหมู่คณะ เลือกผู้นำบริหารกิจการ และเป็นสถาบันฝึกการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เป็นพื้นฐานที่ดีในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม

ส่วนคานส์จิตใจนั้น วีรยุทธ และนวลเพ็ญ วิเชียรโชติ (2527 : 4-10) กล่าวว่า กิจการสหกรณ์จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในทางวัฒนธรรมของการอยู่ร่วมกันในระบบสหกรณ์ โดยขั้นแรกก่อนจะมีการรวมตัวกัน ทุกคนจะต้องมีความสามัคคี และเมื่อรวมกันแล้วสมาชิกของสหกรณ์ต้องมีความซื่อสัตย์ต่ออุดมการณ์ของการแก้ปัญหาาร่วมกัน ทั่ววิธีการสหกรณ์ จะต้องมีความจงรักภักดีต่อสหกรณ์ ไม่โกง ไม่กินนอกกินใน ไม่คอร์รัปชัน นอกจากนี้ผู้ที่ทำกิจกรรมสหกรณ์จะต้องเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ ความประหยัด มีความยุติธรรม และความอดทนต่อสิ่งยั่วเย้าจากพ่อค้าคนกลาง และมีความฉลาดรู้เท่าทันเหตุการณ์

จากประโยชน์ของการจัดตั้งสหกรณ์ดังกล่าว ทำให้ประเทศต่าง ๆ ใ้ริเริ่มกิจการสหกรณ์ขึ้น เพื่อแก้ปัญหาค่าความเดือดร้อนของประชาชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ประวัติของการสหกรณ์ และการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียน

เนื่องจากการสหกรณ์นั้นเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่า สามารถแก้ปัญหาเศรษฐกิจ สังคมและจิตใจของประชาชนได้ ประเทศต่าง ๆ จึงใ้ริเริ่มกิจการสหกรณ์ขึ้นทั้งในหมู่ชนทั่วไป และในระดับโรงเรียน

ประวัติการสหกรณ์ในต่างประเทศ

ณรงค์ เส็งประชา (2527 : 32-35) ใ้รวบรวมประวัติการจัดตั้งสหกรณ์
ในต่างประเทศไว้พอสรุปได้ ดังนี้

ในประเทศอังกฤษ มี โรเบิร์ต โอเวน ผู้เป็นต้นคิดเรื่องการจัดตั้งสหกรณ์
ผู้บริโภคน หรือร้านสหกรณ์เป็นผู้นำ โดยเริ่มจากการให้สมาชิกในนิคม หรือชมรมสหกรณ์
(Co-operative Community) ผลิต สิ่งบริโภคต่าง ๆ ขึ้นจน
เลี้ยงตัวเองได้ และไ้ปรับปรุงจนเป็นร้านค้า ให้คนงานได้ซื้อสินค้าคุณภาพดี ราคา
ยุติธรรม ต่อมานายแพทย์วิลเลียม คิง เป็นผู้ปรับปรุงจนกิจการสหกรณ์อื่นหย้ก และเจริญ
เติบโตอยู่ได้

สหกรณ์ของประเทศฝรั่งเศสนั้นในระยะแรกมีลักษณะคล้ายชุมนุมสหกรณ์ของ
โอเวน คือมีทั้งการผลิต และบริโภคพร้อมกัน แต่แตกต่างกันในเรื่องของกรรมสิทธิ์ใน
ทรัพย์สินซึ่งในระยะนั้นมี ชาร์ลส์ ปรีเอ เป็นผู้นำ ต่อมาฟิลิป บูเช่ ซึ่งเป็นผู้นำสหกรณ์
การผลิตได้วางแนวทางเสียใหม่ โดยรวมกันเข้าเป็นสมาคมขนาดเล็กของช่างฝีมือ

เยอรมันเป็นประเทศคนกำเนินของสหกรณ์เครติดแบบไรฟ์ไฟเซิน ซึ่งนับเป็น
จุดเริ่มต้นของสหกรณ์การเกษตรในเวลาต่อมา ลักษณะสำคัญของสหกรณ์ไรฟ์ไฟเซิน มี
ดังนี้ คือ ส่งเสริมสมาชิกในทางเศรษฐกิจและศีลธรรม จากท้องที่กำเนินการแคบเพื่อ
ให้สมาชิกรู้จักกันดี สมาชิกมีความรับผิดชอบไม่จำกัดเพื่อหนี้สินทั้งหมดของสหกรณ์ ทุนของ
สหกรณ์มีมูลค่าต่ำ เพราะชวาวนยากจน จ่ายเงินปันผลตามทุน แต่ชวยเพราะไม่ต้องการ
ใหม่การแสวงหากำไร ให้เงินกู้แก่สมาชิกในทางก่อประโยชน์งอกเงยและผ่อนส่งระยะ
ค่อนชางยาว และสมทบกำไรเข้าเป็นทุนสำรองถาวรซึ่งจะแบ่งกันไม่ได้ ถ้าเลิกกิจการก็
อุทิศเพื่อสาธารณประโยชน์ ผู้นำที่สำคัญคือ เฟรดริค วิลเฮล์ม ไรฟ์ไฟเซิน
(Friedrich Wilhelm Raiffeisen)

สหกรณ์ของประเทศเดนมาร์คเป็นสหกรณ์แปรรูปทางเกษตรกรรม และจำหน่าย
ผลิตผลทางเกษตรกรรม เช่น สหกรณ์นมเนย สหกรณ์ทำเหล้าองุ่น มีผู้ริเริ่มคือ สังฆราช
กรุนทริก (Bishop Gruntrig) โดยเริ่มดำเนินการในโรงเรียนมัธยม
ประชาราษฎร์ก่อน ซึ่งมีส่วนชวยกล่อมเกลอบรมให้ประชาชนมีความรู้และสติปัญญา สามารถ
วางรูปงานในด้านความร่วมมือและสามารถก่อตั้งเป็นสหกรณ์จนเป็นหลักสำคัญในวงการ

เศรษฐกิจของประเทศ

สหรัฐอเมริกามีกิจการสหกรณ์เจริญก้าวหน้ามาก ปัจจุบันมีสหกรณ์ถึง 5 ประเภท คือ สหกรณ์เกษตรกรรม ซึ่งเริ่มในปี ค.ศ. 1854 สหกรณ์ผู้บริโภคซึ่งมีร้อยละ 50 ของสหกรณ์ทั้งหมด สหกรณ์บริการทางธุรกิจ ซึ่งแบ่งออกเป็นบริการทางธุรกิจ บริการเกี่ยวกับหัตถกรรม การตลาด และการจัดหา และสหกรณ์ขายส่ง สำหรับผู้ประกอบการชายปลีก สหกรณ์คนงาน และสมาคมกึ่งสหกรณ์

สหกรณ์ในประเทศอิตาลี เป็นสหกรณ์เครดิตแบบ ลุซซัตติ (Luzzatti) ซึ่งจัดตั้งโดย ลุยจิ ลุซซัตติ (Luigi Luzzatti) เป็นสหกรณ์ที่เกษตรกรผู้เป็นสมาชิกทำนาร่วมกันจัดตั้งขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหา 2 ประการ คือ ช่วยคนว่างงาน และขจัดปัญหาเจ้าของที่ดินและคนกลางที่เอารัดเอาเปรียบผลผลิตของชาวนา

ส่วนสหกรณ์ในประเทศญี่ปุ่นนั้นเริ่มในปี ค.ศ. 1803-1840 เนื่องจากมีปัญหาที่ดินทำกิน จึงได้ออกกฎหมาย Credit association Bill ขึ้นในปี ค.ศ. 1890 และมีการเปลี่ยนแปลงตลอดมาจนมีการก่อตั้งสหกรณ์เกษตรกรรมขึ้นแทนในปี ค.ศ. 1947

จากวิวัฒนาการดังกล่าวพบว่า สหกรณ์เกิดขึ้นในหมู่กรรมกรของประเทศอุตสาหกรรมก่อน แล้วจึงแพร่ขยายไปในหมู่เกษตรกร ชาวนา ชาวประมง ตลอดจนประชาชนกลุ่มอื่น ๆ ที่พบกับภาวะความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจและสังคม

การจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนในต่างประเทศ

ประเทศต่าง ๆ ได้มีการส่งเสริมเผยแพร่กิจการสหกรณ์ในรูปแบบของสหกรณ์ในสถานศึกษาเพื่อให้ความรู้และจัดประสบการณ์ให้กับประชาชนของตน ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

หลวงสมานวานกิจ (อ้างถึงใน มณีรัตน์ บุญรักษา 2528 : 17) กล่าวถึงสหกรณ์ในโรงเรียนในประเทศเดนมาร์ก ว่า ได้จัดตั้งขึ้นในโรงเรียนมัธยมศึกษาเป็นครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1897 โดยการนำของท่าน บิชอปนิโคลาส เฟรเดริก เซฟเวอริน กรุนด์วิก (Bishop Nicolas Frederick Servérin Grundtving) โดยร่วมมือกับพระชื่อ คริสเตนคอล์ด (Kristen Cold) โรงเรียนที่ท่านทั้งสองตั้งขึ้นเป็นโรงเรียนมัธยมการเกษตรรับนักเรียนจากชาวนาที่ยากจนในระยะแรกที่เปิดสอนมี

นักเรียนเพียง 6 คน เมื่อนักเรียนเหล่านี้สำเร็จการศึกษา และออกไปประกอบอาชีพ ปรากฏว่าทุกคนประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานเป็นอย่างดี ผลจึงทำให้มีนักเรียนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนกลายเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่และทำให้งิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียน ได้ดำเนินการต่อไปอย่างได้ผล

พูนสุข ไทยสวัสดิ์ (2520 : 10-12) ใ้รวบรวมการจัดกิจกรรมสหกรณ์ ในโรงเรียนในต่างประเทศไว้ ดังนี้

ประเทศโปแลนด์ เริ่มมีการจัดสหกรณ์โรงเรียนครั้งแรกในปี พ.ศ. 2443 โดยมีครูเป็นผู้ริเริ่ม ต่อมาในปี พ.ศ. 2482 จำนวนสหกรณ์ในโรงเรียนได้ขยายตัวออกไปทั่วประเทศ จุดมุ่งหมายของการจัดตั้งก็เพื่อเตรียมเด็กและเยาวชนให้รู้จักช่วยเหลือร่วมมือกันทางเศรษฐกิจและเพื่อพัฒนาความรู้ ความเข้าใจร่วมกันตลอดจนการสั่งสอนอบรมให้มีความซื่อซึ้งและความอบอุ่นที่ได้รับจากการให้ความเมตตาซึ่งกันและกันในฐานะมนุษยชาติ สมาชิกสหกรณ์มีอายุอย่างต่ำ 12 ปี การบริหารงานจัดในรูปคณะกรรมการ คือกำหนดนโยบายและควบคุมการดำเนินงานโดยสภาซึ่งประกอบด้วยสมาชิก 9-15 คน จำนวนสมาชิกอาจยืดหยุ่นได้แล้วแต่ข้อบังคับของแต่ละสหกรณ์ 1 ใน 3 ของสมาชิกจะหมดอายุทุก ๆ 6 เดือนแล้วที่ประชุมใหญ่จะเลือกสมาชิกใหม่เข้ามาแทนที่ เพื่อให้สมาชิกได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการควบคุมแนะนำการจัดการของสหกรณ์ สภานี้จะพบกันเดือนละครั้ง ซึ่งในการประชุมครั้งแรกสภาจะเลือกประธาน เลขานุการ คณะกรรมการดำเนินงานและกรรมการสอบบัญชี คณะกรรมการชุดนี้ประกอบด้วยกรรมการ 3-5 คน และทุก ๆ 6 เดือน กรรมการ 1 หรือ 2 คน จะถูกแทนที่โดยเลือกผู้อื่นเข้าไปทำงานแทน นอกจากนี้สหกรณ์โรงเรียนยังได้รับความช่วยเหลือจากสหกรณ์ผู้ใหญ่ในท้องถิ่น โดยได้รับคำแนะนำต่าง ๆ จากสหภาพสหกรณ์สูงสุดของประเทศโปแลนด์

ประเทศศรีนิแคต เริ่มจัดตั้งสหกรณ์โรงเรียนขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2496 โดยมีคณะกรรมการชุดหนึ่งได้รับการแต่งตั้งขึ้นมาเพื่อศึกษาหาแนวทางจัดตั้งสหกรณ์โรงเรียนขึ้น โดยเฉพาะโรงเรียนประถมศึกษาเกือบทุกโรงเรียนมีการส่งเสริมให้จัดตั้งสหกรณ์โรงเรียนขึ้น โดยมีครูเป็นผู้นำและรับผิดชอบกิจกรรมต่าง ๆ ของสหกรณ์ ขณะเดียวกันก็ฝึกอบรมเด็กนักเรียนในการจัดการสหกรณ์ด้วยตนเองนักเรียนที่สนใจสมัครเป็นสมาชิกต้องยื่นใบสมัคร

กับสหกรณ์และต้องมีลายเซ็นของผู้ปกครองด้วย

ซินฮา (Sinha 1964 : 102-106) กล่าวถึงการจัดสหกรณ์โรงเรียนในประเทศเนปาลว่า ในกรณีของโรงเรียน วิทยาลัย และมหาวิทยาลัยนั้น การส่งเสริมสหกรณ์ทำได้ง่ายคือ เพิ่มการสหกรณ์ลงไปเป็นหลักสูทหรือตั้งร้านสหกรณ์ในโรงเรียนและการบริการอาหารด้วยตนเอง การสอนจะเริ่มสอนนักเรียนไม่ต่ำกว่าระดับ 8 โดยเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์จะไปพบครูประถมศึกษาและมัธยมศึกษาเพื่อให้ข่าวสารเกี่ยวกับความก้าวหน้าปัญหาขององค์การสหกรณ์ในพื้นที่นั้น ๆ และพบกับนักเรียนเพื่อเล่าถึงประวัติของการสหกรณ์ ประโยชน์ของการสหกรณ์ให้กับนักเรียนระดับ 8-9 ส่วนนักเรียนตั้งแต่ระดับ 9 อาจจะช่วยบรรจุลงในการเรียนการสอนเรื่องเศรษฐกิจสังคม เช่น ความหมายและประโยชน์ของสหกรณ์ ลักษณะของสังคมเกษตรและสหกรณ์ การจัดการสหกรณ์ในโรงเรียน การพัฒนาโครงสร้างสหกรณ์ คณะกรรมการจัดการสหกรณ์โรงเรียนจะเป็นนักเรียนระดับ 10 ตำแหน่งทุกตำแหน่ง เช่น ประธาน ผู้จัดการ ผู้ตรวจการ นักเรียนจะเป็นผู้บริหารทั้งหมดเพื่อให้ได้รับความรู้ความเข้าใจและมีประสบการณ์ในเรื่องสหกรณ์อย่างแท้จริง ส่วนครูนั้นเป็นเพียงผู้ให้คำปรึกษาเท่านั้น

โคลอมเบน (Colombain 1950 : 148-156) กล่าวว่า การสหกรณ์ในโรงเรียนในประเทศสวิตเซอร์แลนด์นั้นแตกต่างจากสหกรณ์ในโรงเรียนในประเทศอื่น ๆ เพราะในประเทศสวิตเซอร์แลนด์จัดตั้งเป็นโรงเรียนสหกรณ์ขึ้นโดยเฉพาะ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1933 ขึ้นอยู่กับสมาคมสหกรณ์ของสวิตเซอร์แลนด์ เป็นโรงเรียนที่สอนทางไปรษณีย์ ดังนั้นผู้ที่เรียนจึงทำงานไปด้วย เรียนไปด้วย แต่จะมีอยู่ระยะหนึ่งที่ผู้เรียนมาฟังการสอนในโรงเรียนและฝึกปฏิบัติจริงในร้านเล็ก ๆ คำนหลักสูทนั้นแบ่งออกเป็น 3 วิชา วิชาแรกจัดสำหรับลูกจ้างที่มีอายุประมาณ 20 ปี เนื้อหาจะเกี่ยวกับการสหกรณ์ รูปแบบกฎเกณฑ์และงานในร้านค้า วิชาที่สองสำหรับลูกจ้างอายุ 25-27 ปี จะเรียนเกี่ยวกับการทำบัญชี การคิดเลข การคัดลายมือ เศรษฐศาสตร์การสหกรณ์ วิชาที่สามสำหรับลูกจ้างอายุระหว่าง 27-30 ปี ผู้ที่มีความประสงค์ที่จะเป็นผู้จัดการจะต้องเรียนวิชาที่เกี่ยวกับกฎหมายพาณิชย์ เศรษฐศาสตร์ในระดับสูงชั้น การทำบัญชี ฯลฯ ผู้ที่จะเรียนวิชาที่สามได้จะต้องผ่านการเรียนวิชาที่สองมาแล้วและมีคุณสมบัติเหมาะสม การเรียนในระดับนี้ผู้เรียนจะได้เข้าไปฝึกงานในสมาคมสหกรณ์

นอกจากนี้ยังได้รับการฝึกหัดในชุมชนและเพิ่มพูนความรู้ด้านเศรษฐกิจ การเมือง และ สหกรณ์ ผู้ที่มีความสามารถที่จะได้รับเชิญให้มาช่วยสอนในโรงเรียน การสหกรณ์ของ ประเทศสวีเดนนั้นคล้ายกับของสหรัฐอเมริกาที่มุ่งสอนผู้เรียนที่มีงานทำแล้วอายุประมาณ 27-30 ปี แต่การสหกรณ์ของสหรัฐอเมริกาเน้นไปทางสหกรณ์การเกษตร โดยแบ่งเป็น โรงเรียนสหกรณ์ส่วนท้องถิ่น ส่วนภูมิภาคและส่วนกลาง เปิดให้บุคคลทั่ว ๆ ไปเรียนรวม ทั้งลูกจ้างทวย หลักสูตรคล้ายกับของสวีเดนและเน้นการฝึกปฏิบัติ การทำงานในสหกรณ์ ท้องถิ่นนั้น ๆ ส่วนปรัชญาของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องการ คือการได้รับคำแนะนำ จากนักเรียนอยู่เสมอ

แม้ว่าแต่ละประเทศจะจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนในรูปแบบต่าง ๆ กัน แต่ก็ยังคงสภาพการที่มุ่งให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงในการเรียนการสอน ได้ฝึกงาน ได้เรียน รู้ตลอดไปแม้ว่าจะพ้นสภาพนักเรียนออกไปปฏิบัติงานแล้วก็ตาม ก็ยังได้รับความรู้เพิ่มเติม อยู่เสมอจึงทำให้การสหกรณ์และเศรษฐกิจของประเทศเหล่านั้นเจริญรุดหน้าไปอย่าง ไม่หยุดยั้ง

ประวัติการสหกรณ์ในประเทศไทย

กรมส่งเสริมสหกรณ์ (2526 : 27-30) และกระทรวงศึกษาธิการ (ม.ป.ป. : 11-14) ได้รวบรวมประวัติความเป็นมาของการสหกรณ์ในประเทศไทยไว้ พอสรุปได้ดังนี้

สหกรณ์ในประเทศไทยเริ่มขึ้นปลายสมัยรัชกาลที่ 5 เนื่องจากสภาพความเสื่อมโทรมทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวนาเป็นเหตุให้ชาวนากุ้มและละทิ้งที่ดินมากขึ้น รัฐบาล จึงเชิญ เซอร์ เบอร์นาร์ค ฮันเตอร์ (Bernard Hunter) หัวหน้าธนาคารแห่ง มัทราส ประเทศอินเดีย มาสำรวจหาหนทางช่วยเหลือชาวนา ในปี พ.ศ. 2457 เขาได้เสนอ ให้จัดตั้ง "ธนาคารกั้มเงินแห่งชาติ" ดำเนินการให้เงินกู้แก่ราษฎรโดยมีที่ดิน และหลักทรัพย์ อื่นเป็นประกัน ส่วนวิธีที่จะกู้มีให้ชาวนาหอดทิ้งที่ดิน และหลบหนีสินนั้นได้ให้ชาวนารวมกัน เป็นสมาคมขึ้น เรียกว่า "สหกรณ์" และเปลี่ยนกรมสถิติพยากรณ์เป็นกรมพาณิชย์ และ สถิติพยากรณ์ โดยมีพระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดา ของการสหกรณ์ไทย เป็นอธิบดีกรมและเป็นนายทะเบียนสหกรณ์พระองค์แรก โดยเลือกสหกรณ์ หาทุนแบบโรฟไฟเซิน ซึ่งมีกำเนิดในประเทศเยอรมันนี้เป็นแบบอย่างเพราะมีความเหมาะสม

กับสภาวะเศรษฐกิจของเกษตรกรไทย และอนุมัติให้จัดตั้งสหกรณ์หาทุนขึ้นที่อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เป็นแห่งแรกเมื่อ 26 กุมภาพันธ์ 2459 ให้ชื่อว่า "สหกรณ์วัดจันทร์ ไม่จำกัดสินไช้" สหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นสมัยนั้นเป็นสหกรณ์เอกประสงค์เพื่อที่จะได้ไม่ยุ่งยาก ซับซ้อนเกินความเข้าใจของกรรมการ และสมาชิก แต่ต่อมาปัญหาต่าง ๆ ได้คลี่คลายลง ไปจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงที่จะต้องมีคณะกรรมการหลาย ๆ คณะ จึงได้ประกาศใช้ พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2511 ขึ้น โดยยกเลิกพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2471 และมีบัญญัติให้สหกรณ์ชนิดเดียวกันอาจควบเข้ากันได้ และทางราชการเสนอให้สหกรณ์ หาทุนในท้องที่ต่าง ๆ ควบเข้ากันเป็นสหกรณ์การเกษตรระดับอำเภอ ปัจจุบันจึงมีสหกรณ์ การเกษตรเป็นพื้นฐานในชนบทแทนสหกรณ์หาทุนเดิม

กฎหมายสหกรณ์ของประเทศไทย

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2519 : 5-13) ได้กล่าวถึงกฎหมายสหกรณ์ว่า ตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2511 กลุ่มบุคคลที่จะจัดตั้งเป็นสหกรณ์ได้จะต้อง ประกอบไปด้วยสมาชิกอย่างน้อย 10 คนขึ้นไปร่วมกันลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มที่นายทะเบียน กำหนด ในการจดทะเบียนจะต้องระบุด้วยว่าเป็นสหกรณ์จำกัด หรือไม่จำกัด

สหกรณ์จำกัด หมายถึง สหกรณ์ซึ่งสมาชิกทุกคนต้องรับผิดชอบเพียงไม่เกินจำนวน ทุนที่ยังส่งไม่ครบมูลค่าหุ้นที่ตนถือ

สหกรณ์ไม่จำกัด หมายถึง สหกรณ์ซึ่งสมาชิกทุกคนต้องรับผิดชอบต่อหนี้สินค้างปวง ของสหกรณ์ร่วมกัน โดยไม่จำกัด

เมื่อได้รับการจดทะเบียนตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2511 แล้วสหกรณ์มี ฐานะเป็นนิติบุคคล และกำหนดให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งประกอบด้วยกรรมการซึ่งเลือกตั้ง จากสมาชิกเป็นผู้ดำเนินการและเป็นผู้แทนสหกรณ์ในกิจการอันเกี่ยวกับบุคคลภายนอก ในการนี้ คณะผู้จัดตั้งสหกรณ์จะนัดสมาชิกมาประชุมใหญ่สามัญครั้งแรกเพื่อก่อตั้งคณะกรรมการดำเนินการ ให้เป็นไปตามกฎหมายสหกรณ์ และห้ามบุคคลหนึ่งบุคคลใด นอกจากที่ขอจดทะเบียนตาม พระราชบัญญัตินี้ใช้คำว่า "สหกรณ์" เป็นชื่อหรือส่วนหนึ่งในชื่อแห่งธุรกิจ

ตามพระราชบัญญัติสหกรณ์แห่งประเทศไทย พ.ศ.2511 สหกรณ์แห่งประเทศไทย แบ่งออกเป็น 6 ประเภท คือ

1. สหกรณ์การเกษตร ได้แก่สหกรณ์ที่มีหน้าที่ในการจัดหาและให้บริการแก่สมาชิก ในด้านการผลิตการเกษตร เช่น การจัดหาเงินทุน วัสดุ เครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ มาจำหน่ายและการแปรรูปผลผลิตออกจำหน่ายให้สมาชิกในราคาถูก การรวบรวมผลผลิตออกมาจำหน่ายและการแปรรูปผลผลิตออกจำหน่ายได้ราคาดี สหกรณ์เหล่านี้ได้แก่ สหกรณ์หาทุน สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์การผลิตและสหกรณ์บำรุงที่ดิน
2. สหกรณ์การประมง ได้แก่ สหกรณ์ที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและประกอบอาชีพด้านการประมงซึ่งรวมถึงการจัดหาเงินทุนและอุปกรณ์เกี่ยวกับการประมงมาจำหน่ายให้แก่สมาชิก และการจัดดำเนินการผลิตเพื่อให้สามารถจำหน่ายปลาหรือผลผลิตได้ราคาดีด้วย
3. สหกรณ์นิคม ได้แก่ สหกรณ์ที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการจัดหาหรือจัดสรรที่ดินให้แก่สมาชิก เช่น การจัดหาทุน อุปกรณ์การผลิต และเครื่องมือการผลิตมาจำหน่าย ตลอดจนการจับหน้าและการจัดการด้านการตลาดให้อีกด้วย สหกรณ์เหล่านี้ได้แก่ สหกรณ์นิคม กสิกรรมทั้งประเภทจำกัดและไม่จำกัด สหกรณ์การเช่าที่ดิน และการเช่าซื้อที่ดิน
4. สหกรณ์ร้านค้า หรือสหกรณ์ผู้บริโภค มีหน้าที่ในการจัดหาสินค้าหรือเครื่องอุปโภคบริโภคมาจำหน่ายให้แก่สมาชิก ซึ่งส่วนมากหรือเกือบจะทั้งหมดเป็นสหกรณ์ที่ตั้งอยู่ในเมืองหรือในย่านชุมชน
5. สหกรณ์บริการ ได้แก่ สหกรณ์ที่มีหน้าที่ในการจัดหาและให้บริการแก่สมาชิกในด้านต่าง ๆ นอกเหนือไปจากสหกรณ์ด้านอื่น ๆ เช่น สหกรณ์การไฟฟ้า สหกรณ์เคหะสถาน สหกรณ์บริการขายผลิตภัณฑ์ และสหกรณ์บริการเคมรตแท็กซี่
6. สหกรณ์ออมทรัพย์ ได้แก่ สหกรณ์ที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการรับฝากเงินและจัดเงินทุนให้แก่สมาชิกกู้ยืมไปใช้จ่ายในเวลาจำเป็น ซึ่งเกือบทั้งหมดเป็นสหกรณ์ที่ตั้งอยู่ในหมู่ผู้มีรายได้ประจำ โดยเฉพาะในวงราชการ ได้แก่ สหกรณ์ออมทรัพย์ครู สหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจ สหกรณ์ออมทรัพย์ข้าราชการ และสหกรณ์ออมทรัพย์อื่น ๆ

ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะเริ่มจัดตั้งกิจการสหกรณ์มากกว่า 70 ปี แล้วยก็ตาม แต่สหกรณ์ในประเทศไทยก็ยังไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนยังไม่เข้าใจ และขาดความรู้เกี่ยวกับสหกรณ์นั่นเอง ซึ่งในเรื่องนี้ คลีเมนเต เทอร์โซ จูเนียร์ (Clemente Terso Jr. อ้างถึงใน ถวัลย์ เลิศประเสริฐ 2528 : 140) กล่าวว่า ความล้มเหลวตั้งแต่แรกของสหกรณ์นั้นเนื่องมาจากขาดการให้ข้อความรู้ที่ถูกต้อง และควรชี้แนะ

แก่ประชาชนในเรื่องวิธีปฏิบัติของสหกรณ์ โดยส่วนใหญ่จะเน้นเฉพาะสิทธิ และผลประโยชน์
ที่สมาชิกจะได้รับ แต่ไม่ได้เอ่ยถึงหน้าที่และความรับผิดชอบที่มีต่อสหกรณ์เลย และวิธีแก้ไข
ปัญหาเหล่านี้ ธำรง อุคมไพจิตรกุล (2527 : 211) ได้กล่าวว่า การให้การศึกษาเกี่ยวกับ
เรื่องสหกรณ์นั้นวิธีที่น่าจะได้ผลคือ การให้การศึกษาและอบรมสมาชิกสหกรณ์ให้เป็น
"คน" ที่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องสหกรณ์เพื่อจะได้ทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ ซึ่งแนวคิด
นี้สอดคล้องกับกรมส่งเสริมสหกรณ์ (2522 : 140) ที่ให้ความสำคัญในการส่งเสริมงาน
ด้านสหกรณ์ว่า ควรจะกำหนดโครงการศึกษาและฝึกอบรมการสหกรณ์ให้เป็นไปอย่างทั่วถึง
ทั้งการศึกษาในโรงเรียนและนอกโรงเรียน นอกจากนี้ ถวิล เลิศประเสริฐ (2528 : 285)
ยังให้ทรรศนะว่า รัฐบาลควรดำเนินการเผยแพร่ความรู้ทางสหกรณ์แก่ประชาชนอย่างกว้าง
ขวางและควรจัดให้มีการสอนวิชาสหกรณ์ในสถาบันการศึกษาตั้งแต่มหาวิทยาลัย วิทยาลัย
โรงเรียนอาชีวศึกษา และอื่น ๆ จนถึงโรงเรียนมัธยมศึกษา และโรงเรียนประถมศึกษา
เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพทางปฏิบัติในหลักและวิธีการสหกรณ์

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าว สถานศึกษาต่าง ๆ จึงได้ริเริ่มจัดสหกรณ์ขึ้น
เพื่อเป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับสหกรณ์แก่สมาชิกโดยตรง

การจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนในประเทศไทย

มีผู้ให้ความสำคัญในการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียน ดังนี้

ศุภชัย มนัสไพบูลย์ (2515 : 71-81) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการจัดตั้ง
สหกรณ์ในสถานศึกษาว่า การจัดตั้งร้านสหกรณ์ในสถานศึกษามีความสำคัญเพราะ นิสิต
นักศึกษาของสถาบันต่าง ๆ มีความจำเป็นต้องใช้จ่ายในด้านการซื้อหนังสือ สมุด อุปกรณ์
การเรียนต่าง ๆ เสื้อผ้า ของกินของใช้ประจำวัน ร้านสหกรณ์ที่นักศึกษาเป็นเจ้าของเป็น
ผู้ควบคุมการบริหารมีบทบาทอย่างสำคัญในการตรึงราคาเครื่องเขียนแบบเรียนและอุปกรณ์
ต่าง ๆ มิให้ร้านค้าในย่านใกล้เคียงขายในราคาแพงเกินควร ก่อให้เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน
อย่างมีประสิทธิภาพ ก็ได้จัดสรรเป็นทุนสาธารณประโยชน์โดยให้เป็นทุนการศึกษาแก่นิ
สิตที่ขาดแคลน ให้การช่วยเหลือแก่ชมรมต่าง ๆ ที่ดำเนินงานเป็นประโยชน์แก่สังคม

สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย (2529 : 10-11) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของ
การจัดกิจกรรมสหกรณ์ในสถานศึกษาว่า กิจกรรมสหกรณ์มีประโยชน์ ดังนี้

1. ช่วยพัฒนานักเรียนในด้านต่างๆ คือ การมีส่วนร่วมในสิ่งที่ตนสนใจ เช่น ใ้เข้าร่วมเป็นสมาชิกสหกรณ์ พัฒนาความเป็นผู้นำ ส่งเสริมและพัฒนาความสามัคคี
2. ช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู อาจารย์ ช่วยส่งเสริมการเรียน การสอน ฝึกให้นักเรียนรู้จักปกครองตนเอง
3. เป็นสื่อให้สถาบันการศึกษาได้สัมพันธ์กับชุมชน โดยมีนักเรียน นักศึกษาเป็น ผู้ซื้อหรือขายให้ชุมชน
4. โรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาอาจตั้งกลุ่มยุทธศาสตร์ขึ้นให้สัมพันธ์กับยุทธศาสตร์ ของโรงเรียนอื่นหรือสถาบันอื่น

กระทรวงศึกษาธิการ (ม.ป.ป. : 28) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการจัดกิจกรรม สหกรณ์ในโรงเรียนประถมศึกษา ดังนี้

1. นักเรียนประถมศึกษามีความรู้ ความเข้าใจหลักสหกรณ์ เพื่อเป็นพื้นฐาน ในการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน
2. นักเรียนประถมศึกษาได้เรียนรู้เกี่ยวกับการจัดสหกรณ์โดยการปฏิบัติจริง จะช่วยเพิ่มพูนความสามารถในการค้าขายและธุรกิจให้แก่เด็กนักเรียน
3. นักเรียนประถมศึกษาได้พัฒนาลักษณะนิสัย โดยรู้จักพึ่งตนเอง ซื่อสัตย์ และรวมแรง ร่วมใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นการตอบสนองต่อจุดมุ่งหมายของ หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521
4. เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้เข้าไปใช้ร่วมกิจกรรมอื่นในแผนงาน กิจการนักเรียนได้ดีขึ้น เช่น กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน กิจกรรมการ จัดอาหารกลางวัน
5. การจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนเป็นการเผยแพร่แนวคิดของสหกรณ์ ไปสู่ชุมชน

การจัดสหกรณ์ในสถาบันการศึกษาในประเทศไทยนั้น แบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ คือ ระดับสูงกว่าระดับมัธยมศึกษา สถาบันระดับมัธยมศึกษา และสถาบันระดับโรงเรียน ประถมศึกษา

จารุ โรจนรังสิมันต์ (2526 : 19) ได้กล่าวถึงการจัดสหกรณ์ในสถาบันที่สูงกว่า ระดับมัธยมศึกษาว่า มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้จัดตั้งขึ้นเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2498 ต่อมาได้แพร่หลายออกไปในเกือบทุกมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยรวม 45 แห่ง นอกจากนี้ กรมส่งเสริมสหกรณ์ยังร่วมมือกับกรมอาชีวศึกษาจัดตั้งสหกรณ์ขึ้นในโรงเรียนอาชีวศึกษา

ทั่วประเทศอีก 117 แห่ง ส่วนระดับมัธยมศึกษาชั้น กรมสามัญศึกษาได้เริ่มจัดตั้งขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.2521 และมีโครงการที่จะจัดกิจกรรมสหกรณ์ให้ครบ 1,500 โรงเรียน ในปี พ.ศ.2523 แต่ต้องประสบกับปัญหาหลายประการจึงไม่เป็นไปตามความมุ่งหมาย เช่น ความคับแคบของโรงเรียน สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาชั้นเนื่องจากอายุของสมาชิกไม่ครบ 20 ปีบริบูรณ์ กรมส่งเสริมสหกรณ์จึงได้ออกระเบียบว่าด้วยการจัดร้านสหกรณ์ พ.ศ.2520 คู่ครองให้

ส่วนคานหลักสูตรการสอนวิชาสหกรณ์นั้น ลองกอง (2530 : 10) กล่าวว่าวิทยาลัยครูเป็นสถาบันแห่งแรกที่เริ่มจัดขึ้น โดยได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ.2525 เป็นต้นมา หลังจากนั้นสถานศึกษาทั่วไปโดยเฉพาะวิทยาลัยอาชีวศึกษาหรือวิทยาลัยเทคนิคที่เปิดสอนแผนกผลิตขยาย ก็ได้จัดวิชาการศึกษาสหกรณ์เข้าไปในหลักสูตรนอกเหนือจากการจัดตั้งร้านสหกรณ์ ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียน นักศึกษา ได้มีความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานในเรื่องสหกรณ์และจะได้เกิดทักษะจากการช่วยปฏิบัติงานในร้านสหกรณ์ เพื่อส่งเสริมหลักสูตรอีกด้วย

ในสถาบันระดับประถมศึกษาชั้น กรมศึกษาธิการ (2527 : 192-243) ได้บรรจุเรื่อง สหกรณ์ ไว้ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต โดยให้เรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จนจบหลักสูตร และเพื่อให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ในเรื่องเกี่ยวกับสหกรณ์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจึงได้มีโครงการส่งเสริมการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนขึ้น โดยกระทรวงศึกษาธิการ (2526 : 204) ได้กล่าวถึงความสำคัญไว้ดังนี้

สหกรณ์ร้านค้าในโรงเรียนนั้นมีหลักการสำคัญที่โรงเรียนจัดขึ้น โดยมุ่งให้นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้จากประสบการณ์ตรงขั้นพื้นฐานในคานกิจการสหกรณ์ อันจะเป็นจุดเชื่อมโยงไปสู่พันธกิจกับกลุ่มเกษตรกรของชุมชน ซึ่งนักเรียนจะได้เข้าไปรวมในอนาคตและเป็นการปูพื้นฐานระบอบประชาธิปไตย

ในปี พ.ศ.2528 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้จัดส่งคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนประถมศึกษาไปให้สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ และโรงเรียนประถมศึกษาแห่งละ 1 เล่ม พร้อมภาพชุดการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนอีก 1 ชุด จำนวนชุดละ 8 ภาพ เพื่อเป็นคู่มือศึกษาวิธีการจัดกิจกรรมสหกรณ์ด้วยตนเอง และได้ระบุไว้ในคู่มือว่า ในโรงเรียนนั้นให้จัดอบรมสัมมนาโดยผู้บริหารโรงเรียนเป็นประธาน

คณะผู้ว่าในการอ่านเป็นวิทยากร ผู้เข้าสัมมนาได้แก่ครูในโรงเรียน กรรมการศึกษาและนักเรียน โดยใช้คู่มือและแผ่นภาพประกอบ

นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการยังได้ออกระเบียบการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในสถานศึกษาฉบับที่ 2 ปี พ.ศ.2527 โดยแก้ไขปรับปรุงจากระเบียบการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในสถานศึกษาปี พ.ศ.2521 ที่ใช้อยู่เดิมเพื่อให้สอดคล้องกับการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนประถมศึกษา (รายละเอียดในภาคผนวก ก)

จะเห็นได้ว่า กิจกรรมสหกรณ์ในสถานศึกษาแต่ละระดับจะมีแนวทางดำเนินงานที่แตกต่างกันไปแล้วแต่ความเหมาะสม ซึ่งในที่นี้จะขอกล่าวเฉพาะการดำเนินงานของกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเท่านั้น

การจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

หลักสูตรการเรียนการสอนสหกรณ์

กระทรวงศึกษาธิการได้บรรจุวิชาสหกรณ์เข้าไว้ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หน่วยที่ 5 การทำมาหากิน โดยให้เรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 - 6 รายละเอียดในหลักสูตรมีดังนี้

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 หน่วยย่อยที่ 9 การรวมกลุ่มและสหกรณ์

จุดประสงค์การเรียนรู้	ความคิดรวบยอด/หลักการ	เนื้อหา
1. บอกวิธีรวมกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาพหุคาคคนกลางได้	1. การรวมกลุ่มทำให้เกิดพลังที่จะประกอบกิจการงานให้สำเร็จ รวดเร็ว	1. การรวมกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาพหุคาคคนกลาง
2. บอกลักษณะของการรวมกลุ่มได้	2. สหกรณ์เป็นการรวมกลุ่มแบบหนึ่งเพื่อรักษาผลประโยชน์	2. ลักษณะของการรวมกลุ่ม
3. อธิบายประโยชน์ที่ได้รับจากการรวมกลุ่มได้		3. ประโยชน์ของการรวมกลุ่ม
4. อธิบายความหมายและประโยชน์ของการสหกรณ์ได้		4. ความหมายและประโยชน์ของการสหกรณ์

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 หน่วยย่อยที่ 7 การรวมกลุ่มและสหกรณ์

จุดประสงค์การเรียนรู้	ความคิดรวบยอด/หลักการ	เนื้อหา
1. อธิบายความจำเป็นของการรวมกลุ่มของผู้ผลิตและผู้ค้าส่งต่างๆ ได้	การรวมกลุ่มและสหกรณ์ช่วยรักษาผลประโยชน์ของสมาชิกทั้งส่วนตนและส่วนรวม	1. ความจำเป็นของการรวมกลุ่ม
2. บอกประโยชน์ของสหกรณ์ประเภทต่างๆ ได้		2. ประโยชน์ของสหกรณ์ประเภทต่างๆ
3. อธิบายวิธีจัดกลุ่มเตรียมสหกรณ์ได้		3. การจัดกลุ่มเตรียมสหกรณ์

วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนประถมศึกษาและแนวทางการจัดกระบวนศึกษาธิการ (ม.ป.ป. : 39-42) ได้แนะนำแนวทางการจัดและดำเนินงานกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนไว้ สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

การจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนประถมศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อ

- ส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจและทักษะในการเรียนรู้ระบบสหกรณ์โดยวิธีปฏิบัติจริง
- ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกิจกรรมสหกรณ์ของสถานศึกษาต่างๆ และสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการสหกรณ์ในอันที่จะเกื้อกูลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ในการดำเนินงานโครงการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนควรดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 สืบหาข้อมูลและความพร้อมในเรื่องต่อไปนี้

- บุคลากรที่จะดำเนินงานอาจประกอบด้วยคณะครู ภารโรง ผู้ปกครอง กรรมการศึกษาและนักเรียน
- ทุนหรืองบประมาณในการดำเนินงาน เช่น เงินงบประมาณ เงินบริจาค เงินมูลนิธิต่างๆ เงินจากหน่วยงานที่ไม่ใช่ของรัฐ โรงเรียนหาทุนเอง ทุนจากการซื้อหุ้นของสมาชิก ฯลฯ

3. วัสดุอุปกรณ์เครื่องใช้ที่จำเป็น เช่น คุ้ โตะ สมุดบัญชี
4. สถานที่ที่จะจัดทำสหกรณ์โรงเรียน
5. จำนวนนักเรียนที่จะเข้าเป็นสมาชิก
6. ความร่วมมือของครูและผู้ปกครอง
7. แหล่งที่จะซื้อสินค้าต่าง ๆ เข้ากิจกรรมสหกรณ์

ขั้นที่ 2 แต่งตั้งคณะกรรมการโครงการกิจกรรมสหกรณ์

คณะกรรมการโครงการควรประกอบด้วยบุคคลต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. นักเรียนที่เป็นสมาชิกที่ได้รับเลือกจากที่ประชุมใหญ่เป็นกรรมการ

ดำเนินงาน

2. ตัวแทนคณะครูเป็นที่ปรึกษาและตรวจสอบบัญชี
3. ตัวแทนกรรมการศึกษาเป็นที่ปรึกษา
4. ผู้สนใจอื่น ๆ ในท้องถิ่นเป็นกรรมการที่ปรึกษา
5. ให้คณะกรรมการดำเนินการคัดเลือกสมาชิกที่มีความรู้ความสามารถ ความซื่อสัตย์สุจริตเหมาะสมแก่หน้าที่ เสนอหัวหน้าสถานศึกษาเป็นผู้แต่งตั้งผู้จัดการ 1 คน
6. คณะกรรมการดำเนินการเลือกสมาชิกเป็นเหรียญกษาปณ์ 1 คน
7. คณะกรรมการดำเนินการเลือกสมาชิกเป็นนายทะเบียน 1 คน
8. คณะกรรมการดำเนินการเลือกสมาชิกเป็นประชาสัมพันธ์ 1 คน

ขั้นที่ 3 ประชุมคณะกรรมการดำเนินงาน

หลังจากตั้งคณะกรรมการดำเนินงานแล้วควรจะนัดประชุมเพื่อร่วมกันพิจารณาดังต่อไปนี้

1. กำหนดนโยบาย
2. วิธีการและรูปแบบในการจัดการ
3. พิจารณาตัวบุคคลรับผิดชอบ
4. กำหนดราคาสินค้า
5. ควบคุมเกี่ยวกับการเงิน
6. เรื่องอื่น ๆ ที่เป็นประเด็นปัญหาเฉพาะแต่ละท้องถิ่น

ขั้นที่ 4 ประชุมผู้ปกครอง ครูและนักเรียน เพื่อที่จะได้ขอความร่วมมือจากบุคคล

ต่าง ๆ ช่วยกันสนับสนุน

ขั้นที่ 5 การเตรียมดำเนินงานตามโครงการ

1. สถานที่ ควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้
 - 1.1 เป็นศูนย์กลางที่สมาชิกจะซื้อหรือใช้บริการสะดวก ง่าย
 - 1.2 ปลอดภัยในการเก็บรักษาสินค้า
 - 1.3 สถานที่ควรตกแต่งให้จูงใจในการใช้บริการ
2. อุปกรณ์เครื่องใช้
 - 2.1 ตู้เก็บสินค้าควรแข็งแรงและจัดให้สวยงาม
 - 2.2 โต๊ะทำงานควรมีไว้เพื่อทำบัญชี และเคาเตอร์ควรตกแต่งให้สวยงามและใช้ประโยชน์ได้ดี
 - 2.3 ตู้เก็บเอกสารต่าง ๆ ควรติดกุญแจให้เรียบร้อย
3. การโฆษณา จูงใจ ใช้บริการและวิธีดำเนินการต่าง ๆ ของสหกรณ์
4. กำหนดตัวบุคคลที่จะมาทำงานในสหกรณ์แต่ละวัน
5. การกำหนดเวลาบริการ ควรกำหนดในตอนเช้าก่อนเข้าเรียน เวลาพักกลางวัน และตอนเย็น
6. การทำบัญชี เป็นหัวใจของการสหกรณ์ จะต้องรอบคอบให้เป็นปัจจุบัน และถูกต้อง การเปิดบัญชีของเจ้าหน้าที่แต่ละครั้งมีการลงชื่ออย่างถูกต้อง
7. การซื้อสินค้าต้องลงบัญชีให้ถูกต้อง การตรวจสอบคุณภาพสินค้าต้องทำอย่างรอบคอบเป็นมาตรฐาน
8. การรับทูล ต้องทำปีละ 1 ครั้ง ก่อนการประชุมใหญ่ทุกปี

ขั้นที่ 6 การดำเนินงานประเมินผล และปรับปรุงแก้ไขโครงการ

เมื่อทางโรงเรียนได้ดำเนินงานไปไค้สักระยะหนึ่ง ก็ควรจะไค้มีการประเมินผลตามที่ตั้งจุดมุ่งหมายเอาไว้ เช่น

1. ผลการดำเนินงานของโรงเรียนโดยทั่ว ๆ ไปเป็นอย่างไร
2. ผลทางด้านความร่วมมือของคณะครู นักเรียน และผู้ปกครอง

มากน้อยแค่ไหน

3. ผลทางด้านการจัดการศึกษากับการจัดกิจกรรมสหกรณ์สัมพันธ์

กันเพียงใด

4. นักเรียนสนใจกิจกรรมสหกรณ์เพียงใด
5. กิจกรรมสหกรณ์แก้ปัญหาการบริโภคสินค้าของนักเรียนและชุมชนได้
6. ความคิดเห็นเสนอแนะ คำติชมของผู้เกี่ยวข้องในเรื่องกิจกรรม

สหกรณ์มีอะไรบ้าง

จะเห็นว่า สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้เสนอวิธีดำเนินงานกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนไว้ให้ทุกขั้นตอน เพื่อโรงเรียนจะได้มีแนวทางการดำเนินงานที่ถูกต้องตามหลักการ วิธีการสหกรณ์ และดำเนินการไปแนวเดียวกันทุกโรงเรียน นอกจากนี้ยังมีผู้เชี่ยวชาญทางด้านสหกรณ์ ได้เสนอแนะแนวทางการดำเนินงานกิจกรรมสหกรณ์เพิ่มเติม เพื่อให้โรงเรียนนำไปปรับปรุงกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนประถมศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

สมนึก ลิ่มทอง (2529 : 1-3) ได้เสนอแนะแนวการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนประถมศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ดังนี้

ด้านความคิดรวบยอด คือ การปลูกฝัง หลักการ อุดมการณ์และวิธีดำเนินงานของสหกรณ์เป็นสิ่งที่ควรจัดให้เกิดแก่ผู้เรียนอย่างทั่วถึง

วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนประถมศึกษาให้มีประสิทธิภาพ คือ

1. ให้ผู้เรียนบอกและอธิบายถึงหลักการ อุดมการณ์ของสหกรณ์ได้
2. ให้ผู้เรียนแยกแยะ วิพากษ์วิจารณ์ความแตกต่างของการจัดการสหกรณ์ประเภทต่าง ๆ ได้กว้าง ๆ
3. ให้ผู้เรียนสามารถสรุปความคิดรวบยอดของบทนิยามสหกรณ์ในรูปกิจกรรมต่าง ๆ ได้

4. ให้ผู้เรียนสามารถรู้ด้วยการฝึกปฏิบัติจริง

5. ให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น

6. ให้ผู้เรียนบอกข้อดี ของการดำเนินงานในรูปสหกรณ์ได้

ส่วนด้านกิจกรรมการเรียนการสอนสหกรณ์ในโรงเรียนประถมศึกษานั้นควรมีให้ครบทั้ง 3 ด้าน คือ

1. ด้านพุทธิพิสัย สอนความรู้ ปลูกฝังหลักการ อุดมการณ์ของสหกรณ์ให้นักเรียน

มองเห็นแจ่มชัด ใช้ภาษาง่าย ๆ กระชับรัด เพื่อสร้างความคิดรวบยอดทางสหกรณ์ให้แก่นักเรียน

2. คำนจิตพิสัย สอนเจตนคติ อาจจะมีกิจกรรมร้านสหกรณ์ วันสหกรณ์แห่งชาติ จัดร้านสหกรณ์ ขายเครื่องเขียนแบบเรียน ให้บริการแก่นักเรียนในราคาถูก เพื่อนักเรียนจะได้เกิดเจตนคติที่ดีที่ถูกต้องแก่งานสหกรณ์

3. คำนหัตถะพิสัย เป็นกิจกรรมภาคปฏิบัติ โดยครูอาจนำนักเรียนไปศึกษาดูงานสหกรณ์นอกสถานศึกษา ไป-กลับวันเดียว หรือไปพักค้างคืนต่างจังหวัดหรือดูงานหลายแห่งที่เกี่ยวข้องกับงานสหกรณ์

ซึ่งสรุปเป็นกิจกรรมที่ควรจัดได้ ดังนี้

1. จัดมุมหนังสือ หอสมุด เพื่อเผยแพร่กิจกรรมสหกรณ์
2. จัดนิทรรศการวันสหกรณ์แห่งชาติ
3. จัดนิทรรศการประวัติความเป็นมาของสหกรณ์แห่งประเทศไทย
4. ศึกษาดูงานสหกรณ์ต่าง ๆ ทั้งไป-กลับวันเดียวและไปค้างคืน
5. จัดร้านสหกรณ์ในโรงเรียน
6. แสดงบทบาทสมมุติ การประชุมคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์เพื่อปลูกฝัง

ประชาธิปไตย

7. ประกวดบทความ คำขวัญ เนื่องในโอกาสสำคัญ ๆ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษากับงานสหกรณ์ การพัฒนาชนบทกับงานสหกรณ์ วันสหกรณ์แห่งชาติ

8. ฝึกให้นักเรียนรู้จักประหยัด

ค่านสื่อการสอน มีดังนี้

1. แผนภูมิองค์การบริหารจัดการงานของสหกรณ์
2. การจัตินิทรรศการโดยใช้แผ่นภาพ หลักการ อุดมการณ์ของกิจกรรมสหกรณ์

และวิธีดำเนินงาน

3. การสาธิต การจัดร้านสหกรณ์อย่างถาวร
4. การศึกษาจากของจริง ร้านสหกรณ์ กิจกรรมสหกรณ์ออมทรัพย์
5. แผนภูมิ แผ่นพับ เอกสารเผยแพร่

ส่วนการวัดผล ควรวัดหลาย ๆ ด้าน ดังนี้

1. การสังเกตจากการปฏิบัติในห้องเรียน
2. การสังเกต สอบถามความคิดเห็น แนวทางและทัศนคติที่มีต่องานสหกรณ์

3. การตรวจผลงาน กิจกรรมกลุ่มที่ฝึกปฏิบัติงาน การแสดงบทบาทสมมติ
4. การใช้ข้อสอบ ทดสอบความรู้ และทักษะในด้านสหกรณ์ให้เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ และความพร้อมของนักเรียนแต่ละระดับ

วินัย วงศ์ทองดี (2525 : 67-68) ได้เสนอแนวคิดในการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนประถมศึกษาไว้ ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนประถมศึกษา ควรเป็นการฝึกเด็กนักเรียนให้สามารถรวมกลุ่มและดำเนินการสหกรณ์ได้เองโดยมีครูเป็นเพียงพี่เลี้ยงเท่านั้น
2. การจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนประถมศึกษา ควรดำเนินการโดยใช้วิธีการทางประชาธิปไตย เช่น มีการเลือกตั้งแบบประชาธิปไตย มีการประชุมโดยยึดเสียงข้างมาก รู้จักสิทธิและหน้าที่และยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น
3. การจัดกิจกรรมสหกรณ์ ควรจัดสหกรณ์ประเภทอื่น ๆ ด้วย นอกจากสหกรณ์ร้านค้า เช่น สหกรณ์ออมทรัพย์ สหกรณ์การเกษตร ฯลฯ
4. การจัดกิจกรรมสหกรณ์ควรเริ่มต้นมาจากความรู้และการเรียนการสอนภายในห้อง
5. ผู้บริหารควรให้การสนับสนุนและติดตามผลในการสอนอยู่เสมอ
6. ควรฝึกคุณนิสัยของนักสหกรณ์ในโรงเรียน เช่น นิสัยประชาธิปไตย ยอมรับผู้อื่น การประหยัด การทำงานโดยการรวมกลุ่ม ฯลฯ

นอกจากนี้ สมยศ นาคชำนาญ (2529: ข้อคิดเห็น) ได้เสนอแนะบทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนในอันที่จะทำให้กิจกรรมสหกรณ์ประสบผลสำเร็จ ดังนี้

บทบาทของผู้บริหาร คือ มีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีต่อกิจกรรมสหกรณ์ประชาสัมพันธ์กิจกรรมสหกรณ์ทั้งใน และนอกโรงเรียนให้ผู้บริหารทราบ

ในค่านิยมของครูผู้รับผิดชอบโครงการกิจกรรมสหกรณ์นั้น ครูจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ มีเจตคติที่ดี มีศรัทธาในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย มีความรับผิดชอบในการที่จะทำให้โครงการบรรลุเป้าหมาย มีความซื่อสัตย์ เสียสละและมีความรับผิดชอบ ส่วนครูคนอื่น ๆ จะต้องให้ความร่วมมือ สนับสนุนโครงการ ช่วยเผยแพร่โครงการ และใช้กิจกรรมสหกรณ์ให้คุ้มค่า

ส่วนผู้ปกครองนั้น ควรให้การส่งเสริม สนับสนุน ให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมสหกรณ์ของโรงเรียน ช่วยประชาสัมพันธ์ ชักชวนผู้อื่นให้เข้าร่วมกิจกรรม และให้ความรู้เสริมกิจกรรมสหกรณ์ สำหรับผู้ปกครองที่มีความรู้ความสามารถเป็นพิเศษในคานสหกรณ์

จากขั้นตอนการดำเนินงานดังกล่าว ซึ่งระบุไว้ในคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนประถมศึกษา และจากข้อเสนอแนะของบุคคลหลาย ๆ ฝ่าย ทำให้โรงเรียนต่าง ๆ มีแนวทางในการจัดกิจกรรมสหกรณ์ที่เด่นชัด และสามารถยึดเป็นแนวปฏิบัติได้ตรงกันทุกแห่ง แต่เนื่องจากเป็นระยะแรกของการจัดคงจะคงประสบปัญหา และอุปสรรคบ้าง ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าศึกษาต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ และต่างประเทศ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมสหกรณ์ ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมได้มีดังนี้

งานวิจัยในประเทศ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียน มีดังนี้

วชิราวัลย์ จักรทอง (2522 : 133-141) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาในการจัดตั้งและดำเนินการสหกรณ์ร้านค้าในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในกรุงเทพมหานคร" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาในการจัดตั้งและดำเนินการสหกรณ์ร้านค้าในโรงเรียนรัฐบาลสังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร และได้ดำเนินการกิจกรรมสหกรณ์ร้านค้าขึ้นในโรงเรียนแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งปี โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม ตามขนาดของโรงเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหาร ครู และคณาธิการโรงเรียน รวมทั้งหมด 284 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามแบบประเมินค่า (rating scale) วิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นปัญหาเป็นรายข้อ โดยใช้ค่าที (t-test) วิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนน ข้อกระทงที่เป็นปัญหาใน 3 กลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One way analysis of variance)

และเปรียบเทียบค่ามัธยผลคูณของข้อปัญหาที่มีความแปรปรวนเป็นคู่ ๆ โดยวิธีของ นิวแมน คูเอล (Newman-Cuel) พบว่าปรากฏปัญหาต่าง ดังนี้

ปัญหาระยะก่อนการจัดตั้งและดำเนินการสหกรณ์ร้านค้า พบว่ามีปัญหาค้นหา ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสหกรณ์ ด้านความร่วมมือที่สหกรณ์ร้านค้า ได้รับจากสมาชิกและบุคคลที่เกี่ยวข้อง และปัญหาค้นหาความรู้ ความเข้าใจในหลักและวิธีการ สหกรณ์ ตลอดจนการเตรียมงานของผู้ดำเนินงาน

ปัญหาระหว่างการดำเนินงานสหกรณ์ร้านค้าส่วนใหญ่ คือ ปัญหาการเก็บสต็อก สินค้า ความร่วมมือที่ได้รับจากสมาชิกและบุคคลที่เกี่ยวข้อง และปัญหาประสิทธิภาพการ ทำงานของบุคลากร

ส่วนปัญหาหลังการดำเนินงานไปแล้ว 1 ปี พบว่า มีปัญหาเกี่ยวกับการเช็คสต็อก สินค้าและความร่วมมือที่สหกรณ์ร้านค้าได้รับจากสมาชิกและบุคคลที่เกี่ยวข้อง

สามารถ จินทรสุรย์ (2523 : 126-133) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัจจัยที่มี อิทธิพลต่อความคิดเห็นของครูในการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในสถานศึกษา ศึกษาเฉพาะกรณี สหกรณ์โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา 1" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็น ของครูที่มีต่อการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในสถานศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของครูที่ แตกต่างกันในกิจกรรมสหกรณ์ในสถานศึกษา และแนวทางในการส่งเสริม ปรับปรุง การดำเนินงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูประจำที่ทำการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งได้ดำเนินการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในสถาน ศึกษาในเขตการศึกษา 1 จำนวน 225 ราย ใช้แบบสอบถามวัดความคิดเห็นที่ใช้มาตราวัด แบบ Likert'Scale การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติมัธยผลคูณ ค่าร้อยละ ค่า Chi-Square และค่า Gamma ผลการวิจัยพบว่าตัวแปร เพศ อายุ อายุราชการ สถานภาพการสมรส และจำนวนสมาชิกในครอบครัว มีความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมสหกรณ์ ในสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน ส่วนตัวแปรการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสหกรณ์ มีความคิดเห็น ต่อการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในสถานศึกษาแตกต่างกัน

จำนง พันรอบ (2524 : 98-107) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "สถานภาพและปัญหา การบริหารกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 12" โดยมีวัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา
 เขตการศึกษา 12 กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยกรรมการบริหารสหกรณ์ 105 คน สมาชิก
 ครู - อาจารย์ 75 คนและนักเรียน 150 คน รวม 300 คนจากโรงเรียน 15 โรงเรียน
 ใน 7 จังหวัด ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล
 วิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมมาได้โดยคำนวณหาค่ามัธยฐานเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่ามัธยฐานเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าร้อยละ พบว่า

ด้านสภาพ สหกรณ์โรงเรียนตั้งขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ส่วนใหญ่มีครู
 อาจารย์เป็นผู้จัดการ ด้านการเงินมีความมั่นคงพอสมควร และสมาชิกส่วนใหญ่ไม่ศรัทธา
 เชื่อมมั่นในหลักและวิธีการสหกรณ์

ส่วนด้านปัญหา พบว่า มีปัญหาในการดำเนินงาน ดังนี้

1. สมาชิกขาดความเข้าใจ ไม่ศรัทธา และไม่เชื่อมั่นในหลักและวิธีการ
 สหกรณ์มากนัก
2. กรรมการบริการและเจ้าหน้าที่มีประสบการณ์ทางด้านธุรกิจน้อย
3. กรรมการบริการและเจ้าหน้าที่มีงานประจำรับผิดชอบมากเกินไป
4. พนักงานขายมีน้อย ไม่สุจริต
5. สถานที่ตั้งขาดความเหมาะสมอยู่ห่างไกลจากแหล่งผลิตทำให้ราคาสินค้า
 แพงกว่าในตลาด
6. ปริมาณสินค้าไม่เพียงพอกับความต้องการของสมาชิก
7. เวลาในการจำหน่ายสินค้าไม่เพียงพอ
8. ขาดความปลอดภัยจากการโจรกรรม

นวลฉวี แสงชัย (2525 : 86-95) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความรู้และ
 ทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อร้านค้ากิจกรรมสหกรณ์โรงเรียนนารีนุกูล จังหวัดอุบลราชธานี"
 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้ทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมสหกรณ์ เปรียบเทียบ
 ความรู้และทัศนคติของนักเรียนจำแนกตามลักษณะตัวแปรเพศ การเป็นสมาชิกและระดับ
 การศึกษา รวบรวมข้อเสนอแนะสำหรับเป็นแนวทางในการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาการ
 ดำเนินการของร้านค้ากิจกรรมสหกรณ์โรงเรียน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนโรงเรียน
 นารีนุกูล จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 300 คน ที่ศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา

2525-2526 ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามความรู้และทัศนคติ วิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าร้อยละมีชนิดมีเลขคณิต ค่า t -test, ค่า F -test และ Newman Cuel Method ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนหญิงมีความรู้เกี่ยวกับร้านค้าสหกรณ์โรงเรียน มากกว่านักเรียนชาย นักเรียนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความรู้เกี่ยวกับร้านค้าสหกรณ์ แยกต่างหาก นักเรียนที่เป็นสมาชิกสหกรณ์โรงเรียนมีความรู้เกี่ยวกับสหกรณ์มากกว่า นักเรียนที่ไม่ได้เป็นสมาชิก นักเรียนหญิงมีทัศนคติต่อร้านค้าสหกรณ์โรงเรียนดีกว่านักเรียนชาย นักเรียนที่มีระดับการศึกษาต่างกันจะมีทัศนคติต่อร้านค้าสหกรณ์โรงเรียนแตกต่างกัน และนักเรียนที่เป็นสมาชิกสหกรณ์มีทัศนคติต่อร้านค้าสหกรณ์ดีกว่านักเรียนที่ไม่เป็นสมาชิก

จารุ โรจนรังสิมันต์ (2526 : 97-111) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "สภาพ และปัญหาการจกกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัด กรมสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจกกิจกรรมสหกรณ์ โรงเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคคลจากโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ที่จกกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียน ทั้งหมด 48 โรงเรียน โดยแยกเป็นผู้บริหารโรงเรียน 48 คน คณะกรรมการดำเนินการ 144 คน และสมาชิก 240 คน รวมทั้งสิ้น 432 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามสภาพการจกกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียน และแบบสอบถามปัญหาการจก กิจกรรมสหกรณ์โรงเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยคำนวณหาอัตราร้อยละ t -test, F -test และการเปรียบเทียบรายคู่ โดยใช้วิธีของเชฟเฟ (Scheffe's - Method) พบว่า

ด้านสภาพการจกกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียน เป็นดังนี้

1. คณะกรรมการส่วนใหญ่เป็นครูและนักเรียน
2. โครงสร้างของสหกรณ์ส่วนใหญ่มีครูเป็นผู้ดำเนินการ โดยมีนักเรียนช่วย
3. ผู้ตรวจสอบภายในส่วนใหญ่ผู้บริหารเป็นผู้แต่งตั้ง
4. ไม่ได้แต่งตั้งกรรมการเก็บรักษาเงินไว้โดยเฉพาะ
5. มอบให้กรรมการคนหนึ่ง คนใดเป็นผู้ซื้อสินค้า โดยซื้อทั้งเงินสดและเงินเชื่อ
6. โรงเรียนส่วนใหญ่ให้ความรู้แก่สมาชิกโดยการปฏิบัติจริง
7. ร้านสหกรณ์ตั้งอยู่ในบริเวณอาคารเรียน

8. ผลการดำเนินการส่วนใหญ่มีกำไร

ส่วนด้านปัญหาการจัดกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียน พบว่า ในด้านการทุจริตมีน้อย นอกนั้นมีปัญหาปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการจัดกิจกรรมสหกรณ์ พบว่า ผู้บริหารโรงเรียน และคณะกรรมการดำเนินการมีความเห็นด้านการบริหารไม่แตกต่างกัน สำหรับคณะกรรมการดำเนินการที่เป็นนักเรียน มีความคิดเห็นด้านบุคลากร ดำเนินงานด้านการจัดซื้อ และจำหน่ายสินค้า และด้านการเงินไม่แตกต่างกัน สำหรับผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการดำเนินการและสมาชิก มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ในด้านการบริหาร และด้านให้การศึกษาและอบรม ส่วนด้านอาคารสถานที่ มีความคิดเห็นต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

พิชราภรณ์ พันธรัตน์ (2526 : 67-72) ทำการวิจัยเรื่อง "การติดตามผลการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดแพร่ ตามความคิดเห็นของครูและนักเรียน" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ติดตามผลการดำเนินงานกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในจังหวัดแพร่ 2) ศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียน และครูในโรงเรียนขนาดเดียวกันที่มีต่อการดำเนินงานและวิธีการให้ความรู้เรื่องสหกรณ์ของกิจกรรมสหกรณ์ 3) ศึกษาเปรียบเทียบความรู้เรื่องสหกรณ์ของนักเรียนที่เป็นสมาชิกกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนขนาดต่างกัน และ 4) ศึกษาปัญหา อุปสรรคตลอดจนแนวทางแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินงาน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนและครู ที่เป็นสมาชิกกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา 13 โรงเรียน ในจังหวัดแพร่ โดยกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียน และครูมีจำนวน 252 คน และ 80 คน ตามลำดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ, t-test และ F-test

ผลการวิจัยพบว่า ครู และนักเรียนส่วนใหญ่สมัครเป็นสมาชิกเพราะความเลื่อมใสในระบบสหกรณ์ ได้รับความรู้เรื่องสหกรณ์จากการได้ปฏิบัติจริงในกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียน และการเรียนการสอนในห้องเรียน นักเรียนในทุกขนาดโรงเรียนมีความรู้เรื่องสหกรณ์ค่อนข้างน้อย

ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนพบว่ามีปัญหามากที่สุด คือ ปัญหาการให้บริการแก่สมาชิก ปัญหารองลงมาคือ สมาชิกขาดความรู้

ความเข้าใจในหลักการวิธีการสหกรณ์ และขาดความร่วมมือกับสหกรณ์

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ผู้บริหารโรงเรียนควรสนับสนุนและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เช่น เป็นกรรมการดำเนินการและเจ้าหน้าที่สหกรณ์ร่วมกับครูมากยิ่งขึ้น เพื่อส่งเสริมความรู้ความสามารถของนักเรียน นอกจากนี้คณะกรรมการดำเนินงาน ผู้จัดการ และเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ต้องศึกษาวัตถุประสงค์ ตลอดจนระเบียบข้อบังคับของกิจกรรมสหกรณ์ให้เข้าใจชัดเจนและดำเนินการโดยยึดหลักสหกรณ์

มณีรัตน์ บุญรักษา (2527 : 112-121) ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูสังคมศึกษา และนักเรียนเกี่ยวกับการเรียนการสอนสหกรณ์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูสังคมศึกษา และนักเรียนเกี่ยวกับการเรียนการสอนสหกรณ์ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในต่าง ๆ คือ การจัดโปรแกรมการเรียน การสอน การจัดสถานที่เรียน กิจกรรมการเรียนการสอน อุปสรรคและปัญหาในการเรียนการสอน ความต้องการของผู้บริหาร ครูสังคมศึกษา และนักเรียนเกี่ยวกับการเรียนการสอนและบทบาทของสหกรณ์ต่อการศึกษาและการพัฒนาชุมชน และเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอนสหกรณ์ในโรงเรียนของบริหารกับครูสังคมศึกษา และครูสังคมศึกษากับนักเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหาร จำนวน 40 คน ครูสังคมศึกษาจำนวน 60 คน และนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จำนวน 400 คน จากโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาล 20 แห่ง วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีหาค่าร้อยละ มีชนิดมีเลขคณิต (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ทดสอบค่าที (t-test) ผลการวิจัยพบว่า

ความคิดเห็นของบุคคลทั้ง 3 กลุ่ม เป็นดังนี้

1. ด้านการจัดโปรแกรมการเรียนการสอน บุคคลทั้ง 3 กลุ่มมีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย ยกเว้นด้านเนื้อหาความรู้ที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
2. ด้านการจัดสถานที่ในการเรียนการสอน ผู้บริหารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย ครูสังคมศึกษาและนักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
3. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นด้านกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับน้อย ผู้บริหารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
4. ด้านอุปสรรคและปัญหาในการเรียนการสอน ครูสังคมศึกษา ผู้บริหาร และนักเรียนมีความคิดเห็นด้านอุปสรรคและปัญหาในการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง

ครูมีความเห็นว่าสหกรณ์มีความคับแคบอยู่ในระดับมาก ส่วนผู้บริหารและนักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

5. ด้านความต้องการเกี่ยวกับการเรียนการสอนนั้นบุคคลทั้ง 3 กลุ่มมีความต้องการให้โรงเรียนเป็นแหล่งเผยแพร่ความรู้ ต้องการเอกสารมากขึ้น และต้องการให้โรงเรียนจัดสรรงบประมาณให้สหกรณ์เพื่อนำมาปรับปรุงสหกรณ์ให้ดีขึ้น

6. ความต้องการด้านบทบาทของสหกรณ์ต่อการศึกษาและพัฒนาชุมชน ผู้บริหารและครูสังคมศึกษาต้องการให้สหกรณ์โรงเรียนเป็นแหล่งเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับวิชาสหกรณ์ในระดับมาก ส่วนนักเรียนต้องการให้โรงเรียนจัดกิจกรรมการศึกษาเกี่ยวกับสหกรณ์เพื่อเผยแพร่กิจกรรมสหกรณ์ในระดับมาก

ส่วนการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนประถมศึกษา มีผู้วิจัย ดังนี้

วินัย วงศ์ทองดี (2525 : 59-60) ศึกษาเรื่อง "การจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบุรี" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบุรี 2) เพื่อศึกษาปัญหาในการจัดและดำเนินการกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบุรี และ 3) เพื่อเสนอโครงการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นสมาชิกสหกรณ์ คือ ครู นักเรียนระดับ ป.3, ป.4, ป.5-6 และภารโรง 312 คน ผู้ดำเนินการสหกรณ์ คือ ผู้บริหาร คณะกรรมการซึ่งเป็นครู คณะกรรมการซึ่งเป็นนักเรียน และครูซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ดูแลกิจกรรมสหกรณ์ 220 คน รวมทั้งสิ้น 532 คน เก็บข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า มีสภาพการจัดกิจกรรมสหกรณ์ ดังนี้

โรงเรียนมีนโยบายในการจัดกิจกรรมสหกรณ์ เพื่อส่งเสริมเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับวิธีการสหกรณ์แก่สังคม และเพื่อจัดหารายได้เข้าโรงเรียน

ด้านวิธีดำเนินการนั้น การเข้าเป็นสมาชิกเป็นโดยความสมัครใจ ผู้ดำเนินการมีครู และนักเรียนที่ได้รับเลือกตั้งเป็นคณะกรรมการ ทุนมาจากการจำหน่ายหุ้นให้สมาชิก มีการประชุมใหญ่ปีละครั้ง สมาชิกมีสิทธิออกเสียงได้คนละ 1 เสียงเท่านั้น ใช้เสียงส่วนมากเป็นเกณฑ์ในการเปลี่ยนแปลงข้อบังคับ มีคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์เป็นผู้ตรวจสอบบัญชี

และมีการจัดสรรรายได้โดยปันผลตามหุ้น

สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมโดยการถือหุ้น เข้าร่วมประชุมใหญ่ ได้รับความประโยชน์จากกิจกรรมสหกรณ์ในทาง รู้จักการสหกรณ์ ส่งเสริมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ใ้เงินปันผลตามหุ้น และซื้อสินค้าราคาถูก

ส่วนด้านปัญหาและอุปสรรคพบว่า มีปัญหาด้านการเงิน ด้านการดำเนินการ ด้านระเบียบข้อบังคับของสหกรณ์ ความซื่อสัตย์ของสมาชิก ปัญหาร้านค้ารอบๆบริเวณโรงเรียน และปัญหาที่สมาชิกไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องสหกรณ์

ฉลาต เสริมปัญญา (2526 : 80-83) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาความรู้และทัศนคติของผู้บริหารโรงเรียนและครูเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดขอนแก่น" มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาความรู้และทัศนคติของผู้บริหารโรงเรียนและครูเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนประถมศึกษาและเปรียบเทียบความรู้และทัศนคติดังกล่าวของผู้บริหารและครูที่มีระดับการศึกษาและประจำอยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นผู้บริหารโรงเรียนและครูที่ทำการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ประจำปีการศึกษา 2525 ในโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดขอนแก่นจำนวน 220 คน การสุ่มตัวอย่างได้ใช้วิธีผสมผสาน (Multi stage sampling) ได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความรู้และทัศนคติจากแบบสอบถาม และทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way analysis of variance) ในส่วนที่เป็นความรู้ และเปรียบเทียบค่ามัธยฐานเลขคณิตของความรู้ตามตัวแปรที่มีความแตกต่างกันเป็นคู่ ๆ โดยใช้วิธีของนิวแมน-คูเอล (Newman Cuel test) สำหรับทัศนคตินั้น เปรียบเทียบโดยใช้การทดสอบควอดราโตสแควร์ Chi-square) ที่ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยพบว่า

ความรู้เกี่ยวกับสหกรณ์ของผู้บริหารโรงเรียนและครูยังมีน้อย และเมื่อเปรียบเทียบความรู้ของผู้บริหารและครูพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูในโรงเรียนขนาดต่างกันมีความรู้เรื่องสหกรณ์ไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ .05 แต่ผู้บริหารโรงเรียนและครูที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าอนุปริญญาและปริญญาตรีขึ้นไปมีความรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ส่วนด้านทัศนคตินั้นพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูมีทัศนคติที่ดีต่อสหกรณ์แทบทุกด้านและมากที่สุดในด้านประโยชน์ที่จะได้รับจากการสหกรณ์ และเมื่อเปรียบเทียบทัศนคติ

ของผู้บริหารโรงเรียนและครูพบว่า ทศนคติเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมสหกรณ์ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษาและขนาดของโรงเรียนที่ระบับนัยสำคัญ .05

ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมสหกรณ์ที่เค่นั้น สุรพล จิตต์อำไพ (2527 : 89-98) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ศึกษารูปแบบของกิจกรรมโรงเรียนประถมศึกษาที่จัดกิจกรรมที่เค่นั้น" มีจุดประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบของกิจกรรมโรงเรียนประถมศึกษาที่จัดกิจกรรมที่เค่นั้น 6 ประเภท ซึ่งรวมกิจกรรมคานสหการด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบบันทึกคุณสมบัติและกิจกรรมโรงเรียนประถมศึกษา 3 ตอนคือ สภาพทั่วไปของโรงเรียน สภาพการบริหารและบริการของโรงเรียนและ สภาพการจัดกิจกรรมตามลักษณะกิจกรรมที่เค่นั้นแต่ละกลุ่มรูปแบบ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยดำเนินการศึกษาเฉพาะกรณีในโรงเรียนที่เป็นตัวแทนและส่งแบบบันทึกคุณสมบัติและกิจกรรมให้ผู้ทำหน้าที่นี้เทศก์โรงเรียนบันทึกแทนนำเสนอโดยการบรรยายรูปแบบของแต่ละกิจกรรม ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะของการจัดกิจกรรมสหการที่เค่นั้นเป็นดังนี้

คานทำเลที่ตั้งและลักษณะของร้านสหการพบว่า โรงเรียนที่จัดกิจกรรมสหการที่เค่นั้นมีทั้งที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาล อยู่ใกล้ตลาด มีการคมนาคมสะดวก และอยู่ในเขตสุขาภิบาล ซึ่งออกนอกเมืองระหว่าง 3-5 กิโลเมตร อยู่ห่างจากตลาด การคมนาคมไม่สะดวก ส่วนขนาดของโรงเรียนมีทั้งที่เป็นโรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนขนาดใหญ่ แต่โรงเรียนทั้ง 2 แบบสามารถจัดกิจกรรมสหการที่เค่นั้นเพราะ โรงเรียนขนาดใหญ่มีสมาชิกมากแม้จะไม่มีบุคคลภายนอกมาใช้บริการ ส่วนโรงเรียนขนาดเล็กแม้จะมีบุคลากรน้อยแต่สมาชิกและลูกค้ายกกันสนับสนุนใช้บริการของสหการโรงเรียนอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ยังพบว่า โรงเรียนในกลุ่มนี้จัดสถานที่สำหรับสหการร้านค้า 4 แบบคือ ห้องเรียนที่กันเป็นสหการส่วนหนึ่ง โรงอาหารที่กันเป็นสหการส่วนหนึ่ง ใช้ห้องพักครูเป็นสหการและจัดเป็นสหการโดยเฉพาะ

สำหรับการรับสมัครและการถอนหุ้นนั้น โรงเรียนในกลุ่มนี้ใช้เงินในการจัดสหการโดยการเรียกหุ้น รับสมัครสมาชิก และนำเงินจากสมาชิกมาใช้ในการดำเนินการ หุ้นหนึ่ง ๆ เป็นเงินระหว่าง 5-10 บาท หน้าที่ในการรับสมัครและการถอนหุ้นเป็นของครูผู้รับผิดชอบทางด้านการเงินของสหการทั้งสิ้น ผู้มีสิทธิซื้อหุ้นได้แก่ ครู นักเรียน นักการภารโรงและบุคคลทั่วไป การถอนหุ้นใช้วิธีโอนหุ้นไปให้ผู้อื่นแทนมากกว่าจะให้สมาชิกถอนหุ้นไปเลย

ในด้านการจัดซื้อและขายสินค้า พบว่า การจัดซื้อสินค้าเป็นหน้าที่ของครูทั้งสิ้น โดยใช้วิธีสืบราคาสินค้าที่มีราคาถูกหรือซื้อโดยเงินเชื่อ สินค้าที่นำมาขายมีเครื่องเขียน เครื่องอุปโภคบริโภค สินค้าด้านการเกษตร งานจากฝีมือของนักเรียน และประเภทของชำร่วย และในวันหนึ่ง ๆ สหकारเปิดทำการตามเวลาที่จัดแบ่งไว้ 2 แบบ คือเปิดทั้งวัน ระหว่างวันจันทร์ถึงวันศุกร์ ตั้งแต่เช้าถึงเย็น และเปิดเป็นช่วง ๆ ระหว่างวันจันทร์ถึงวันศุกร์ ในตอนเช้า กลางวัน และเย็น

ส่วนการทำบัญชีรับจ่ายของสหकार และเงินปันผลประจำปีนั้นพบว่า หน้าที่ในการทำบัญชีรับ - จ่ายของสหकार และการจัดเงินปันผลประจำปีเป็นหน้าที่ของครูหรือเจ้าหน้าที่การเงินทั้งสิ้น ไม่พบว่านักเรียนเข้ามามีส่วนช่วยเหลือ ประเภทของบัญชีที่จัดทำแบ่งได้ เป็นบัญชีรับ-จ่ายเงินสักระยะวัน บัญชีเงินเชื่อรายวัน บัญชีรับ-จ่ายเงินสักระยะเดือนและบัญชีแสดงทรัพย์สิน

ด้านการคิดเงินปันผลนั้น ส่วนใหญ่จะนำเงินกำไรจากการจัดกิจกรรมสหकारทั้งปีมาตั้งขึ้นแล้วนำผลกำไรแบ่งเงินปันผลสมาชิกสหकारที่ซื้อสินค้าในสหकारร้อยละ 15-30 ของกำไรนั้น ส่วนที่เหลือจะแบ่งเป็นค่าตอบแทนกรรมการสหकार ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการสหकार เฉลี่ยคืนสมาชิก และนำไปพัฒนาโรงเรียน

นอกจากนี้การจัดและทำความสะอาดสถานที่จัดสหकार เป็นของนักเรียน ส่วนการตกแต่งร้านสหकारเป็นหน้าที่ของครูที่มีฝีมือทางศิลปะและการโรงซึ่งมีความสามารถทางช่างไม้

ในคานสัมฤทธิ์ผลทางปริมาณนั้น พบว่าทุกโรงเรียนได้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างดี คือได้รับผลกำไรโดยพร้อมหน้า แต่ในคานสัมฤทธิ์ผลทางคุณภาพพบว่านักเรียนมีหน้าที่เพียงขายสินค้าและทำความสะอาดสถานที่ในการจัดสหकारเท่านั้น ซึ่งถ้าเทียบกับจุดมุ่งหมายที่โรงเรียนตั้งไว้ ปรากฏว่าไม่เกิดสัมฤทธิ์ผลทางคุณภาพ

งานวิจัยในต่างประเทศ

บราวน์ (Brown : 1978 : 3700) ศึกษาเรื่อง " The Role of Cooperation in Alleviating Longterm Rural Poverty : A Case Study in Hancock County, Georgia "

สาเหตุที่ต้องศึกษาเพราะความยากจนและเสียดุลยกรรมสิทธิ์ที่ดินทำกินของชาวนาในเมืองนี้ ผู้วิจัย ดำเนินการวิจัยโดยสำรวจข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในชนบท สำรวจสำมะโนประชากรและศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ และใช้วิธีการสหกรณ์เข้าไปช่วยในการขยายกรรมสิทธิ์ที่ดินและแก้ไขความยากจนของเมืองนี้

การสำรวจทำโดยแจกแบบสอบถาม และสัมภาษณ์ผู้ที่อยู่ในชนบท 181 คนทดสอบสมมุติฐานโดยหาความสัมพันธ์ ระหว่าง ความยากจนในชนบท กับ นโยบายการช่วยเหลือคานทุนทรัพย์และการสหกรณ์

หลังจากเปรียบเทียบ 2 สิ่งนี้ พบว่า การสหกรณ์มีส่วนมากที่สุดที่ช่วยพัฒนาคานเศรษฐกิจและการมีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน แต่บางส่วนมาจากนโยบายช่วยเหลือคานทุนทรัพย์

ผลการพิสูจน์คานเศรษฐกิจพบว่าสหกรณ์ในท้องถิ่นยากจนสามารถเป็นสื่อในการเพิ่มทุนทรัพย์ให้สูงขึ้น ขยายความสามารถความชำนาญคานจักรกล เป็นสื่อในการขยายความเป็นเจ้าของโดยการใช้ที่ดินสาธารณะทำธุรกิจเล็ก ๆ เป็นรูปแบบขององค์การที่สามารถทำให้คนจนมีศักดิ์ศรี และสกัดกั้นการเพิ่มเงินตราที่ครองที่ดิน ให้การศึกษา การฝึกงาน เพิ่มผลผลิตคานอาหาร สินค้าและการบริการ และมีตลาดสำหรับผลผลิตในเมืองนี้

การวิจัยนี้ ไม่สามารถบอกได้ว่า การสหกรณ์แต่ลำพังจะช่วยแก้ไขปัญหายากจนได้ แต่การสหกรณ์มีบทบาทมากในการแก้ไขความยากจนในระยะต่อไป

ชูลิกา (Sulica: 1983 : 28-30 อ้างถึงใน มณีรัตน์ บุญรักษา 2527 : 46-47) ได้ศึกษาเรื่อง School Saving Banks โดยเขียนไว้ในหนังสือ " Polish Co-operative Review " โดยกล่าวว่า การทำงานกับผู้เช่าในโรงเรียนเป็นรูปแบบกิจกรรมทางการศึกษาสังคมอันหนึ่งที่กระทำโดยสหกรณ์ธนาคาร (การออมทรัพย์และการให้กู้เงิน) ของโปแลนด์ เมื่อพิจารณาถึงเป้าหมายของกิจกรรมนี้แล้วจะเห็นว่ามีค่าสำคัญมาก ไม่ใช่ในคานเศรษฐกิจของสหกรณ์เท่านั้น จะเห็นว่าขบวนการสหกรณ์ของโปแลนด์ได้เผยแพร่อุปนิสัยของการออมทรัพย์ และทำให้เด็กเล็กและวัยรุ่นเกิดความคุ้นเคยกับหน้าที่ของสหกรณ์ และกระจายความรู้เกี่ยวกับหลักการของสหกรณ์ธนาคารออมทรัพย์ของโรงเรียนมีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนออมเงินเป็นประจำ กองทุนที่โตจะเป็นประโยชน์แก่โรงเรียนและเพื่อนบ้านใกล้เคียง ในโปแลนด์มีเครือข่ายของสหกรณ์โรงเรียนที่มีพัฒนาการอย่างกว้างขวางทำหน้าที่อยู่ สหกรณ์เหล่านี้ทำงานภายใต้การดูแล

ของครูและสหพันธ์สหกรณ์กลาง ขบวนการสหกรณ์ได้ร่วมมือใกล้ชิดกับกระทรวงศึกษาธิการ และธนาคารออมทรัพย์โรงเรียนจะถูกควบคุมโดยการปกครองตนเองของสหกรณ์โรงเรียน ธนาคารเหล่านี้ทำกิจกรรมคล้ายกับกิจกรรมสหกรณ์ของโรงเรียน ซึ่งยังให้ผลประโยชน์แก่สังคมมาก ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ธนาคารโรงเรียนสามารถเพิ่มจำนวนขึ้นในปี 1981 อย่างมาก เงินฝากออมทรัพย์ก็เพิ่มจำนวนมากขึ้นจากการเน้นเป็นการพิเศษเกี่ยวกับการสร้างอุปนิสัยการออมเป็นประจำ สหกรณ์การธนาคารได้กระทำงานด้านการศึกษา - สังคม ให้บรรดาเยาวชนของโรงเรียนและเตรียมเขาเหล่านั้นไว้เพื่อกิจกรรมสหกรณ์ "ผู้ใหญ่" ต่อไป

เอล มุฮัมหมัด (El Muhamad : 1984 :3446) ศึกษาเรื่อง

"Jordain Multi Purpose Agricultural Cooperatives as instruments of Development : A case in Public Policy"

วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อพิสูจน์ประเด็น 2 ประเด็น คือ สมาชิกของสมาคมสหกรณ์สามารถควบคุมและจัดธุรกิจของสหกรณ์ในจอร์แดนได้ และองค์การสหกรณ์ทั่ว ๆ ไปของจอร์แดนและความมุ่งหวังของสหกรณ์การเกษตรสามารถช่วยพัฒนาเกษตรกรรมในจอร์แดนได้

ผู้วิจัยตั้งสมมุติฐาน 2 ประการ คือ สมาชิกสามารถช่วยเหลือสังคมของเขาได้เต็มที่ ถ้าสมาชิกสามารถรวมกลุ่มกันได้และเขาพอใจซึ่งกันและกัน องค์ประกอบที่มีอิทธิพล คือ การศึกษาของสมาชิก สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม มีทุนทรัพย์เพียงพอ และระยะเวลาของการเป็นสมาชิก ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้นำมาซึ่งความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิก และสมมุติฐานประการที่ 2 คือ องค์การสหกรณ์การเกษตรของจอร์แดน (JCO) และความมุ่งหวังของสหกรณ์การเกษตรจะเป็นเครื่องมือที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจมีสินเชื่อราคาถูกซึ่งองค์การจ่ายให้เกษตรกรและการเตรียมวัสดุที่ใช้ในการเกษตรให้เกษตรกรผ่านองค์การสหกรณ์

ผลการศึกษาพบว่า สมาชิกมีส่วนร่วมเพียงเล็กน้อยในธุรกิจของสังคมสหกรณ์ แต่อย่างไรก็ตาม ผลรวมที่ได้รับคือ สมาชิกที่มีส่วนร่วมในธุรกิจสหกรณ์มากกว่า คือ สมาชิกรุ่นเยาว์ที่มีการศึกษาดี และมีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูง มีระยะเวลาในการเป็นสมาชิกลานกว่า พอใจในการเป็นสมาชิก มีการเสียสละทุนทรัพย์ นอกจากนี้ จากการ

ศึกษาแสดงให้เห็นว่าความมุ่งหวังของสหกรณ์การเกษตรไม่สามารถพัฒนาตัวเองได้โดยปราศจากความช่วยเหลือทางการปกครอง ซึ่งสะท้อนให้เห็นความล้มเหลวที่จะเป็นสื่อกลางในการติดต่อกับชุมชน เนื่องจากความช่วยเหลือของสหกรณ์ต่อการยกฐานะความเป็นอยู่ของเกษตรกรมีน้อย

คาราปิโก (Carapico : 1984 : 289-290) ศึกษาเรื่อง "The political Economic of Self-Help : Development Cooperatives in Yemen Arab Republic " โดยการศึกษาจากเอกสารและการสัมภาษณ์ มีจุดประสงค์เพื่อพิสูจน์ให้เห็นว่าประเทศที่ได้รับการพัฒนาสามารถช่วยเหลือตนเองได้โดยระบบสหกรณ์ เช่น ในเยเมนเหนือ (North Yemen) ระบบสหกรณ์ช่วยขยายความเจริญในด้านต่าง ๆ เช่น มีสนามบิน การศึกษา ไฟฟ้า การประปา จากการศึกษาประวัติศาสตร์พบว่า เยเมนเกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำอย่างหนักตั้งแต่ปี ค.ศ. 1962 จึงเกิดการปฏิวัติ เรียกร้องให้มีสวัสดิการ การช่วยเหลือค่าน้ำดื่ม การเปิดการค้ากับต่างประเทศ นอกจากนี้ระหว่างที่เกิดปัญหาค่าน้ำมันในประเทศเพื่อนบ้านคือ ซาอุดีอาระเบีย เงินช่วยเหลือหลายล้านดอลลาร์ถูกระงับไป คนงานในประเทศซาอุดีอาระเบียหมดสัญญาจ้างกระชั้นชิด ถูกส่งกลับประเทศ ภาวะการเงินตกต่ำ เก็บภาษีไม่ได้ ระบบธนาคารล้มเหลว จึงเกิดความเคลื่อนไหวทางด้านการสหกรณ์ขึ้น รายงานของสมาคมแสดงให้เห็นว่า ถนนสายสำคัญ ๆ ในชนบทหลายสาย โรงเรียนและโครงการอื่น ๆ อีกมากมายที่ไ้รับเงินช่วยเหลือจากสมาคมสหกรณ์

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ความเจริญต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งในเมืองหลวง หัวเมือง และชนบทถิ่นธุรกิจกันดาร มีส่วนมาจากการสหกรณ์ทั้งสิ้น ซึ่งเป็นการประกาศให้ประชาชาติในประเทศคือพัฒนาไ้ทราบถึงความสำคัญของการสหกรณ์

จากเอกสารและงานวิจัยดังกล่าวจะเห็นไ้ได้ว่า การสหกรณ์นั้นเป็นสิ่งสำคัญที่ จะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศให้เจริญรุดหน้าได้ และควรจะได้ปลูกฝังให้ กับสมาชิกตั้งแต่ยังอยู่ในวัยศึกษา เพื่อจะได้เรียนรู้ให้เข้าใจถึงหลักการวิธีการสหกรณ์อย่าง แท้จริง และงานวิจัยที่ผ่านมาส่วนใหญจะเป็นการศึกษาถึงการจัดกิจกรรมสหกรณ์ใน โรงเรียนระดับสูงกว่าระดับประถมศึกษา และถึงจะมีการศึกษาในระดับประถมศึกษาบาง ก็เป็นในระยะเวลาที่โรงเรียนยังไม่มีคู่มือการจัดกิจกรรมสหกรณ์เป็นแนวทางในการดำเนินงาน ผู้วิจัยจึงจะศึกษาความคิดเห็นตลอดจนสภาพการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนประถมศึกษา ในบทความต่อไป